

EUROPESE
COMMISSIE

Brussel, 7.10.2020
COM(2020) 621 final

2020/0288 (NLE)

Voorstel voor een

AANBEVELING VAN DE RAAD

inzake gelijkheid, integratie en participatie van de Roma

{SWD(2020) 530}

TOELICHTING

1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL

• **Motivering en doel van het voorstel**

Het voorstel voor een aanbeveling van de Raad inzake **gelijkheid, integratie en participatie van de Roma** beantwoordt aan een behoefte op het niveau van de Europese Unie om discriminatie van de grootste etnische minderheid van Europa te bestrijden en de gelijke behandeling van deze minderheid te bereiken, onder meer door het bevorderen van gelijkheid en sociaaleconomische integratie. Het voorstel wordt gepresenteerd samen met de mededeling van de Europese Commissie “Een Unie van gelijkheid: strategisch EU-kader voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma” (hierna “de mededeling” genoemd)¹, waarin doelstellingen en kerndoelen van de EU zijn opgenomen en wordt voorgesteld om gebruik te maken van een reeks indicatoren (bijlage 2 bij de mededeling).

De aanpak van discriminatie en sociaaleconomische uitsluiting wordt **alleen maar belangrijker in een context van crisis**, waarin het waarschijnlijk is dat armoede en structurele ongelijkheden toenemen. Daarom moeten de sociale herstelmaatregelen iedereen bereiken, met name de meest kansarmen, ongeacht geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid. De voorzitter van de Commissie, Ursula von der Leyen, heeft zich ertoe verbonden een Unie van gelijkheid te bevorderen en is vastbesloten te “*waarborgen dat het herstel in het teken van gelijkheid staat*”.

Het “**EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020**”², dat op 5 april 2011 door de Commissie is vastgesteld, loopt ten einde. Dit kader had als voornaamste doel om de sociaaleconomische uitsluiting en discriminatie van de Roma aan te pakken, in de EU en in uitbreidingslanden, door het bevorderen van gelijke toegang tot onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en huisvesting. Daartoe werden de lidstaten opgeroepen om nationale strategieën voor de integratie van de Roma te ontwerpen en nationale doelen vast te stellen op basis van de doelstellingen voor de integratie van de Roma op de bovengenoemde vier gebieden. **In 2013 heeft de Raad een aanbeveling³ goedgekeurd** over doeltreffende maatregelen voor integratie van de Roma in de lidstaten. Dit was het eerste “soft law”-instrument dat expliciet op de Roma was gericht. De **aanbeveling** versterkte het EU-kader door:

- de lidstaten te helpen om de doeltreffendheid van nationale maatregelen voor de integratie van de Roma te verhogen en hun nationale strategieën voor de integratie van de Roma (NRIS) effectiever ten uitvoer te leggen;
- de lidstaten aan te bevelen doeltreffende beleidsmaatregelen te nemen om de gelijke behandeling van de Roma te waarborgen, met inbegrip van gelijke toegang tot onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en huisvesting, en door aan te geven hoe elk van de vier doelstellingen (zorgen voor gelijke toegang tot onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en huisvesting) kan worden verwezenlijkt;
- aan te geven dat deze doelstellingen kunnen worden bereikt door middel van algemene of gerichte maatregelen, met inbegrip van specifieke initiatieven ter

¹ COM(2020) 620 final.

² COM(2011) 173 final.

³ Aanbeveling van de Raad van 9 december 2013 over doeltreffende maatregelen voor integratie van de Roma in de lidstaten ([PB C 378 van 24.12.2013, blz. 1](#)).

voorkoming of compensatie van achterstandsfactoren, of door een combinatie van beide, met bijzondere aandacht voor de genderdimensie;

- meer aandacht te richten op de bestrijding van discriminatie, waarbij expliciet wordt verwezen naar zigeunerhaat, en door de werkzaamheden op het gebied van de integratie van de Roma uit te breiden met nieuwe horizontale en structurele gebieden die verder gaan dan werkgelegenheid, onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting; en
- de lidstaten te verzoeken om de Commissie vanaf 2016 jaarlijks op de hoogte te brengen van de maatregelen die overeenkomstig de aanbeveling zijn genomen en van de vooruitgang die is geboekt bij de uitvoering van de strategieën.

In de conclusies van de Raad Werkgelegenheid, Sociaal Beleid, Volksgezondheid en Consumentenzaken (Epsco) van 8 december 2016⁴ werd de Commissie opgeroepen “een tussentijdse evaluatie uit te voeren van het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020 en een voorstel te doen voor een strategie voor integratie van de Roma in de periode na 2020, en daarin een voorstel tot herziening van de aanbeveling van de Raad te voorzien”. De **Commissie heeft een grondige evaluatie van het EU-kader uitgevoerd**⁵, die in december 2018 is aangenomen, en heeft het werkdocument van de diensten van de Commissie over de evaluatie gepubliceerd⁶.

De evaluatie en de daaruit door de Raad, het Europees Parlement en verscheidene Europese en nationale maatschappelijke organisaties getrokken conclusies⁷ wijzen op **de noodzaak om het engagement voor de gelijkheid van de Roma te vernieuwen en te intensiveren**. Dit engagement zou moeten zorgen voor specifieke aandacht voor non-discriminatie, met inbegrip van de bestrijding van zigeunerhaat en de aanpak van de vier sociaaleconomische gebieden waarop de integratie moet worden verbeterd: werkgelegenheid, onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting⁸. Ook zouden de behoeften van specifieke groepen en de diversiteit binnen de Romabevolking moeten worden weerspiegeld, zouden de Roma moeten worden betrekken bij het ontwerpen, uitvoeren, monitoren en evalueren van strategieën voor de gelijkheid en integratie van de Roma; zou de vaststelling van doelen, de gegevensverzameling, het toezicht en de verslaglegging moeten worden verbeterd, en zou het algemene beleid gevoeliger moeten worden gemaakt voor de gelijkheid en integratie van de Roma.

⁴ Conclusies van de Raad van 8 december 2016 – Het versnellen van het proces van integratie van de Roma ([15406/16](#)).

⁵ COM(2018) 785 final.

⁶ SWD(2018) 480 final.

⁷ Resolutie van het Europees Parlement van 12 februari 2019 over de behoefte aan een versterkt strategisch EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma voor de periode na 2020 en intensivering van de bestrijding van zigeunerhaat ([P8_TA\(2019\)0075](#)). Conclusies van de Epsco-Raad van 24 oktober 2019 over de economie van het welzijn ([13432/19](#)), met het verzoek aan de Commissie om *opnieuw in te zetten* op de integratie van de Roma. Bovendien hebben de deelnemers aan de conferentie op hoog niveau over het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma, die op 4 en 5 maart 2019 in Boekarest is gehouden, de Commissie opgeroepen om een ambitieus nieuw EU-kader voor de periode na 2020 voor te stellen, en de lidstaten en de uitbreidingslanden opgeroepen hun verbintenissen voor de integratie van de Roma te versterken. Informatie van het voorzitterschap ([7003/19](#) van 14.3.2019).

⁸ Over de noodzaak van een duidelijkere focus op de bestrijding van zigeunerhaat en discriminatie in het EU-kader voor de periode na 2020, zie de [aanbevelingen van deskundigen](#) die zijn ontwikkeld naar aanleiding van de conferentie over het aanpakken van zigeunerhaat binnen een EU-kader voor de Roma voor de periode na 2020. Wenen, 27.11.2018.

In juli 2019 hebben de ministers-presidenten van de landen van de Westelijke Balkan de verklaring inzake de integratie van de Roma onderschreven⁹ en toegezegd om tegen de tijd van toetreding tastbare vooruitgang te boeken op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid, gezondheid, huisvesting, bevolkingsregistratie en non-discriminatie.

In september 2019 heeft de Commissie het verslag van 2019 over de uitvoering van de nationale strategieën voor de integratie van de Roma (NRIS) goedgekeurd¹⁰.

Europa heeft nog een lange weg te gaan om gelijkheid voor zijn Romabevolking te bereiken. Marginalisatie van de Roma is nog steeds aan de orde van de dag, en veel van de naar schatting tien tot twaalf miljoen Roma op het continent¹¹ worden in hun dagelijks leven nog steeds geconfronteerd met discriminatie, zigeunerhaat en sociaaleconomische uitsluiting. Deze verschijnselen zijn met elkaar verweven. Van gelijkheid kan geen sprake zijn zolang de discriminatie voortduurt, en het is onmogelijk om discriminatie effectief te bestrijden zonder zigeunerhaat aan te pakken en de sociaaleconomische integratie en participatie van de Romabevolking te verbeteren. Te veel Romakinderen hebben als gevolg van armoede, uitsluiting en discriminatie geen gelijke toegang tot onderwijs en kunnen zich daardoor onvoldoende ontplooiën.

Volgens de beschikbare gegevens die het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten in 2011, 2016 en 2019 heeft verzameld is de algemene **vooruitgang op het gebied van de integratie van de Roma sinds 2011 beperkt gebleven**, hoewel er tussen de beleidsterrein en landen aanzienlijke verschillen bestaan.¹² De meeste vooruitgang is geboekt in het onderwijs (met een vermindering van het aantal vroegtijdige schoolverlaters en verbeteringen in de deelname aan voor- en voerschools onderwijs, opvang en onderwijs, maar met een verslechtering op het gebied van segregatie). Ondanks de verlaging van het armoederisico en de verbetering van de door hen zelf ervaren gezondheidstoestand van de Roma, blijft de medische dekking beperkt. Op het gebied van de toegang tot werkgelegenheid is geen statistisch significante verbetering opgetreden en het percentage jonge Roma die geen werk hebben en geen onderwijs of opleiding volgen is zelfs toegenomen. De huisvestingssituatie blijft complex en is een van de grootste uitdagingen waarmee de Romagemeenschap in de Europese Unie en daarbuiten wordt geconfronteerd. Zigeunerhaat blijft ernstige zorgen baren. Tegelijkertijd zijn er aanwijzingen dat de ervaringen van de Roma met discriminatie bij de toegang tot bepaalde vormen van dienstverlening licht zijn afgenomen. De Commissie heeft uit hoofde van Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming (de “richtlijn rassengelijkheid”)¹³ inbreukprocedures ingeleid tegen drie landen wegens de segregatie van Romakinderen op school¹⁴.

De **COVID-19-pandemie** heeft de extreme blootstelling van uitgesloten en gemarginaliseerde Romagemeenschappen aan zowel negatieve kortetermijngevolgen voor de gezondheid als sociaaleconomische gevolgen op middellange termijn aan het licht gebracht. Romakinderen in gemarginaliseerde gemeenschappen behoren tot de zwaarst door de

⁹ [Verklaring van de partners van de Westelijke Balkan over de integratie van de Roma](#) in het kader van het EU-uitbreidingsproces, bekrachtigd op top van de leiders in het kader van de top met de Westelijke Balkan binnen de “Berlin Process Series” (Poznań, 5 juli 2019).

¹⁰ COM(2019) 406 final, vergezeld van SWD(2019) 320 final.

¹¹ Zie de [schattingen uit 2012 van de Raad van Europa](#).

¹² Verslag inzake de evaluatie van het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020 ([COM\(2018\) 785 final](#)).

¹³ [PB L 180, van 19.7.2000, blz. 22.](#)

¹⁴ CZ, HU en SK.

pandemie getroffen groepen. Te veel Romakinderen, in gezinnen zonder IT-voorzieningen of elektriciteit, hebben geen toegang tot afstandsonderwijs. De crisis heeft ook **de dringende behoefte aan een doelmatigere beleidsreactie op Europees niveau aan het licht gebracht.**

Het voortbestaan van ongelijkheden en systemische achterstelling brengt een verlies aan menselijk kapitaal en middelen voor de Europese economieën met zich mee. De achterstelling van de Romabevolking **heeft gevolgen voor de economie en de samenlevingen in Europa.** In landen met een groter aandeel Roma vertegenwoordigt deze groep een groeiend deel van de bevolking in de schoolgaande leeftijd en de toekomstige beroepsbevolking. In tijden van ongunstige demografische ontwikkelingen biedt vooruitgang op het gebied van de **sociaaleconomische integratie** van de Roma mogelijkheden om de tekorten aan arbeidskrachten en vaardigheden te verminderen, de sociale uitgaven te verlagen en **de economie te ondersteunen.** Investerings in beter onderwijs en bijscholing van een voorheen uitgesloten beroepsbevolking kunnen een positief effect hebben op de productiviteitsgroei. De Europese Unie moet **ongelijkheden effectiever aanpakken** door te waarborgen dat de Roma ten volle gebruik kunnen maken van de socialebeschermingsstelsels, en moet ervoor zorgen dat de Roma hun potentieel kunnen inzetten in de economie en de samenleving in het algemeen, wat zal leiden tot betere sociale en economische resultaten voor iedereen. **In combinatie met de gelijktijdig door de Commissie goedgekeurde mededeling biedt dit voorstel uitzicht op het aanpakken van de ongelijkheden waarmee de Romabevolking te kampen heeft, en op betere sociale resultaten voor iedereen.**

In dit voorstel voor een aanbeveling wordt de balans opgemaakt van de maatregelen die de lidstaten sinds 2016 in het kader van de aanbeveling van de Raad van 2013 hebben gerapporteerd en worden deze herzien en uitgebreid. Doel van het voorstel is het instrument van 2013 te hernieuwen en te vervangen, door het verstrekken van krachtiger richtsnoeren aan de lidstaten en door het bevestigen van hun hernieuwd langetermijnengagement voor het aanpakken van de hardnekkige problemen en uitdagingen waarmee de Romagemeenschap wordt geconfronteerd en die nog ernstiger dreigen te worden als gevolg van de COVID-19-pandemie en de impact daarvan.

Het voorstel vormt een aanvulling op de mededeling. Beide initiatieven vormen het strategisch kader van de EU voor de Roma voor de periode tot 2030 en in dit kader worden de lessen meegenomen die uit het vorige EU-kader voor de nationale strategieën voor de integratie van de Roma (voor de periode tot 2020) zijn getrokken met betrekking tot de interventiegebieden, de doelstellingen inzake monitoring en verslaglegging, de sectoroverschrijdende coördinatie, de financiering en de betrokkenheid van de verschillende belanghebbenden.

Het voorstel telt vijf hoofdstukken:

1. een hoofdstuk over drie horizontale doelstellingen om discriminatie te voorkomen en te bestrijden door middel van de bevordering van de i) gelijkheid, ii) integratie en iii) participatie van de Roma;
2. een hoofdstuk over vier sectorale doelstellingen: onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en sociale dienstverlening, en huisvesting en essentiële voorzieningen;
3. een hoofdstuk over partnerschappen en institutionele capaciteit;
4. een hoofdstuk over financiering;
5. een hoofdstuk over monitoring en verslaglegging.

Het voorstel moet zorgen voor synergieën met nieuwe initiatieven die op Europees niveau en met gebruik van EU-middelen voor de periode tot 2030 worden ontwikkeld, teneinde de uitvoering op nationaal, regionaal en lokaal niveau te verbeteren.

- **Verenigbaarheid met bestaande bepalingen op het beleidsterrein**

De aanbeveling is in overeenstemming met bestaande bepalingen op het gebied van gelijkheid. De aanbeveling bouwt voort op het EU-kader voor nationale strategieën voor de integratie van de Roma, dat in 2020 afloopt, en neemt de bevindingen van de evaluatie volledig in aanmerking. De aanbeveling hernieuwt en vervangt de aanbeveling van de Raad van 2013 over doeltreffende maatregelen voor de integratie van de Roma in de lidstaten, en moet de lidstaten relevantere en effectievere richtsnoeren geven zodat de komende tien jaar sneller vooruitgang kan worden geboekt op het gebied van gelijkheid, integratie en participatie van de Roma.

Het voorstel is in overeenstemming met en beoogt de doelmatige uitvoering van de EU-wetgeving inzake gelijkheid, met name de richtlijn rassengelijkheid, die discriminatie op grond van ras of etnische afstamming verbiedt op het gebied van werkgelegenheid, sociale bescherming, sociale voordelen, onderwijs en de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten die voor het publiek beschikbaar zijn¹⁵. Het voorstel is tevens in overeenstemming met Aanbeveling (EU) 2018/951 van de Commissie¹⁶ tot vaststelling van normen voor een doeltreffende en onafhankelijke werking van de organen voor gelijke behandeling (“organen voor gelijke behandeling”), die zijn opgericht in het kader van de richtlijn rassengelijkheid¹⁷. Ook is het voorstel in overeenstemming met het Handvest van de grondrechten van de EU, dat iedere discriminatie op welke grond dan ook, met inbegrip van ras en etnische afkomst, verbiedt¹⁸. Daarnaast is Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad ontworpen om door middel van het strafrecht bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden¹⁹.

Het huidige voorstel heeft tot doel om verder te gaan met de uitvoering van de **Europese pijler van sociale rechten** door de consolidering van beginsel 3 (“gelijke kansen”) en de relevantie ervan voor verschillende andere beginselen. Het is ook geïnspireerd op de VN-Agenda 2030 en de **doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling** van de Verenigde Naties.

Het voorstel is in overeenstemming met recente strategieën op het gebied van gelijkheid, zoals de strategie voor gendergelijkheid 2020-2025²⁰, het EU-actieplan tegen racisme 2020-2025²¹, de komende strategie voor gelijkheid van LHBTI+, die betrekking hebben op de specifieke situatie van respectievelijk vrouwen en LHBTI+ onder de Roma, en de EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers²².

¹⁵ Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming (de “richtlijn rassengelijkheid”) ([PB L 180 van 19.7.2000, blz. 22](#)).

¹⁶ Aanbeveling (EU) 2018/951 van de Commissie van 22 juni 2018 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling ([PB L 167 van 4.7.2018, blz. 28](#)).

¹⁷ Artikel 13 van Richtlijn 2000/43/EG van de Raad ([PB L 180 van 19.7.2000, blz. 22](#)).

¹⁸ [PB C 303 van 14.12.2007, blz. 17](#).

¹⁹ Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht ([PB L 328 van 6.12.2008, blz. 55](#)).

²⁰ [COM\(2020\) 152 final](#).

²¹ [COM\(2020\) 565 final](#).

²² [COM\(2020\) 258 final](#).

- **Verenigbaarheid met andere beleidsterreinen van de Unie**

Het voorstel is in overeenstemming met andere EU-beleidsmaatregelen, met name de **Europese pijler van sociale rechten**, die ten doel heeft om de sociale rechtvaardigheid te vergroten ongeacht geslacht, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid. Het voorstel maakt deel uit van de specifieke initiatieven ter uitvoering van de Europese pijler en is in overeenstemming met soortgelijke initiatieven, zoals de versterkte jongerengarantie²³, de toekomstige kindergarantie en het komende actieplan voor de uitvoering van de pijler. Het voorstel draagt bij tot de uitvoering van het EU-actieplan tegen racisme 2020-2025²⁴ en is in overeenstemming met **Richtlijn 2012/29/EU**, waarin minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten zijn neergelegd²⁵, met bijzondere aandacht voor slachtoffers van een strafbaar feit ingegeven door vooroordeel of door discriminatie. De specifieke behoeften van de Roma zijn reeds opgenomen in de nieuwe EU-strategie voor de rechten van slachtoffers en zullen ook voorkomen in de komende strategie voor de uitvoering van het Handvest van de grondrechten van de EU. Ook is het voorstel in overeenstemming met het wettelijke en beleidskader van de EU²⁶ voor de aanpak van **mensenhandel**. In de **richtlijn audiovisuele mediadiensten**²⁷ zijn voorschriften opgenomen om gebruikers van audiovisuele mediadiensten en videoplatforms te beschermen tegen het aanzetten tot geweld of haat, alsook tegen discriminerende audiovisuele commerciële communicatie. Ook worden videoplatforms verplicht passende maatregelen te nemen om gebruikers te beschermen tegen racistische en xenofobe inhoud.

Bovendien zorgt het voorstel voor samenhang tussen de beleidsondersteuning van de EU enerzijds en de wettelijke en financieringsinstrumenten die kunnen worden ingezet voor en afgestemd op de gelijkheid en integratie van de Roma anderzijds, zoals **NextGenerationEU**, met inbegrip van de **Faciliteit voor herstel en veerkracht en de EU-fondsen**.

2. RECHTSGRONDSLAG, SUBSIDIARITEIT EN EVENREDIGHEID

- **Rechtsgrondslag**

Artikel 292 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), op grond waarvan de Raad aanbevelingen vaststelt op voorstel van de Commissie, in samenhang met **artikel 19, lid 1, VWEU** dat voorziet in passende maatregelen om discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid te bestrijden.

²³ COM(2020) 277 final.

²⁴ COM(2020) 565 final.

²⁵ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad ([PB L 315 van 14.11.2012, blz. 57](#)).

²⁶ Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad (PB L 101 van 15.04.2011, blz. 1) en de mededeling uit 2017 van de Commissie waarin verslag wordt uitgebracht over de follow-up van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel en het vaststellen van verdere concrete maatregelen (COM(2017) 728).

²⁷ Richtlijn (EU) 2018/1808 van het Europees Parlement en de Raad van 14 november 2018 tot wijziging van Richtlijn 2010/13/EU betreffende de coördinatie van bepaalde wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in de lidstaten inzake het aanbieden van audiovisuele mediadiensten (richtlijn audiovisuele mediadiensten) in het licht van een veranderende marktsituatie ([PB L 303 van 28.11.2018, blz. 69](#)).

Andere relevante wettelijke bepalingen:

- **Artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie**, waarin wordt bepaald dat de waarden waarop de Unie berust eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren zijn. Deze waarden hebben de lidstaten gemeen in een samenleving die wordt gekenmerkt door pluralisme, non-discriminatie, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, solidariteit en gelijkheid van vrouwen en mannen.
- **Artikel 3, lid 3, tweede alinea, van het Verdrag betreffende de Europese Unie**, op grond waarvan de Unie verplicht is sociale uitsluiting en discriminatie te bestrijden en de bescherming van de rechten van het kind te bevorderen.
- **Artikel 10 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie**, waarin wordt bepaald dat de Unie bij de vaststelling en de uitvoering van haar beleid en activiteiten streeft naar de bestrijding van discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid.
- **Artikel 8 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie**, waarin wordt bepaald dat de Unie er bij elk optreden naar streeft ongelijkheden op te heffen en de gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen. **Op grond van artikel 157, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie** nemen het Europees Parlement en de Raad maatregelen om de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in werkgelegenheid en beroep, met inbegrip van het beginsel van gelijke beloning voor gelijke of gelijkwaardige arbeid, te waarborgen.
- **Artikel 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie**, dat elke discriminatie, met name op grond van geslacht, ras, etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid verbiedt. In artikel 23 van het Handvest is het recht op gelijkheid van mannen en vrouwen op alle gebieden vervat, waaronder op het gebied van werkgelegenheid, beroep en beloning. Artikel 26 erkent en eerbiedigt het recht van mensen met een handicap op maatregelen die beogen hun zelfstandigheid, hun maatschappelijke en beroepsintegratie en hun deelname aan het gemeenschapsleven te bewerkstelligen. Bovendien is in artikel 20 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie verankerd dat iedereen gelijk is voor de wet.
- **Subsidiariteit (bij niet-exclusieve bevoegdheid)**

Onderliggende gedeelde waarden, zoals gelijkheid en grondrechten, en gemeenschappelijke doelstellingen, zoals economische welvaart, sociale cohesie en solidariteit tussen de lidstaten, vereisen dat de Unie een rol speelt in het beleid om gelijkheid en integratie van de Roma te bereiken. Bovendien maakt de transnationale mobiliteit van de Roma in de EU-landen, in het kader van het vrije verkeer en de migratie van de Roma uit derde landen, de integratie van de Roma tot een gemeenschappelijke doelstelling op EU-niveau.

Het voorstel waarborgt de blijvende toegevoegde waarde van maatregelen op EU-niveau. Uit de **evaluatie van het EU-kader bleek dat dat kader positieve EU-meerwaarde heeft gehad** door de integratie van de Roma op de EU- en nationale agenda's te zetten, door de ontwikkeling van structuren en door verbetering van de samenhang van het beleid en de wettelijke en financieringsinstrumenten van de EU die zijn ingezet en afgestemd om de integratie van de Roma te bevorderen. Het voorstel zal ervoor zorgen dat de politieke wil en

focus gericht blijft op de gelijkheid en de integratie van de Roma in de EU-landen. Op dit moment is het onwaarschijnlijk dat de effecten van het EU-kader na 2020 zonder verdere EU-ondersteuning zullen aanhouden. De nationale inspanningen moeten worden opgevoerd en er is meer tijd nodig om de werkstructuren te consolideren, andere wettelijke, financiële en beleidsinstrumenten verder af te stemmen en in te zetten en de impact van het beleid effectiever te monitoren. Het voorstel is ook bedoeld om de versnippering van de uitvoering op nationaal niveau te verminderen – een van de zwakke punten die bij de evaluatie van het EU-kader zijn vastgesteld.

De toegevoegde waarde van het optreden op EU-niveau wordt nog belangrijker in het licht van de uitdagingen die samenhangen met en voortvloeien uit de COVID-19-crisis.

Veel Romagemeenschappen hebben onevenredig veel te lijden gehad van over het algemeen beperkte toegang tot elementaire hygiëne- en sanitaire infrastructuur, beperkte toegang tot schoon water en gezondheidsdiensten, de hoge mate van economische onzekerheid, overvolle woningen en overvolle gesegregeerde nederzettingen of kampen. Om ervoor te zorgen dat de last van de pandemie niet onevenredig zwaar op de meest kwetsbaren drukt en om te voorkomen dat de bestaande ongelijkheden nog groter worden, is er behoefte aan maatregelen op EU-niveau.

- **Evenredigheid**

Het voorstel is volledig in overeenstemming met het evenredigheidsbeginsel. De lidstaten staan voor uitdagingen bij het streven naar gelijkheid, integratie en participatie van de Roma. Deze uitdagingen variëren echter zowel in intensiteit (afhankelijk van de omvang van de Romabevolking en hun aandeel in de totale bevolking, de bredere economische context en de erfenis van uitsluiting en discriminatie) als in hun specifieke kenmerken (zoals transnationale mobiliteit, migratie of kwesties in verband met identiteitsdocumenten).

Het voorstel bouwt voort op de mededeling waarin een gemeenschappelijk EU-kader wordt vastgesteld met gedeelde **minimum**verbintenissen voor alle lidstaten, aangevuld met verschillende gradaties van extra politiek engagement, naar gelang van de **specifieke situatie** van de landen en de verschillende uitdagingen waarmee de op hun grondgebied levende Roma worden geconfronteerd. De voorgestelde maatregel houdt ten volle rekening met de praktijken van de lidstaten en de diversiteit van de nationale strategische kaders.

Om de vooruitgang te meten heeft de Commissie, met de steun van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, de werkgroep inzake indicatoren en verslaglegging betreffende de Roma opgericht ter aanvulling op de inspanningen van de lidstaten. De werkgroep heeft een reeks indicatoren voor de gelijkheid, de integratie en de participatie van de Roma²⁸ voorgesteld, die met volledige inachtneming van de specifieke nationale situatie is ontwikkeld. Landen kunnen uit een reeks van gemeenschappelijke indicatoren relevante kwalitatieve en/of kwantitatieve indicatoren selecteren om de vooruitgang te meten. Tegelijkertijd worden de landen op grond van het voorstel verplicht kwalitatieve en/of kwantitatieve nationale doelstellingen te selecteren die leiden naar doelen op EU-niveau. Zo wordt een te grote versnippering vermeden en wordt er gestreefd naar een groter **engagement** van de landen om vooruitgang te boeken op het gebied van gelijkheid, integratie en participatie van de Roma.

De evenredigheidsbeoordeling heeft ook een belangrijke rol gespeeld bij de keuze van het instrument.

²⁸ Zie bijlage 2 bij de mededeling.

- **Keuze van instrument**

Het voorgestelde instrument is een voorstel voor een aanbeveling van de Raad waarin het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel worden gerespecteerd. De voorgestelde aanbeveling geeft de lidstaten richtsnoeren voor het versnellen van de vooruitgang op het gebied van de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma. Het voorstel wordt samen met de nieuwe mededeling over een strategisch EU-kader voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma gepresenteerd. Het doel is dat de lidstaten, de Commissie en alle belanghebbenden op consequente en coherente wijze samenwerken aan het verwezenlijken van gemeenschappelijke doelstellingen.

Als rechtsinstrument geeft het voorstel uiting aan het engagement van de lidstaten om de maatregelen die in de aanbeveling zijn neergelegd uit te voeren en biedt het een stevige politieke basis voor samenwerking op Europees niveau op dit gebied, met volledige inachtneming van de bevoegdheden van de lidstaten. Zodra het voorstel is goedgekeurd, zal het de aanbeveling van de Raad van 9 december 2013 over doeltreffende maatregelen voor de integratie van de Roma vervangen.

Dit initiatief laat zien dat de lidstaten zich opnieuw en krachtiger willen inzetten om de nationale strategische kaders voor gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma te verbeteren, de nationale Romacontactpunten te versterken en de gecoördineerde verslaglegging aan en monitoring door de Commissie voor te zetten. Deze aanbeveling komt derhalve tegemoet aan de noodzaak om op EU-niveau op te treden, waarbij ook rekening wordt gehouden met landspecifieke verschillen in de situatie van de Roma. De aanbeveling stelt de EU in staat om gemeenschappelijke doelstellingen na te streven en biedt de lidstaten tegelijkertijd enige flexibiliteit bij het bereiken van hun kwalitatieve en/of kwantitatieve doelen, afhankelijk van hun uitgangspunten, nationale geschiedenis en huidige praktijken.

3. EVALUATIE, RAADPLEGING VAN BELANGHEBBENDEN EN EFFECTBEOORDELING

- **Evaluatie achteraf van bestaande wetgeving en controle van de resultaatgerichtheid ervan**

Naar aanleiding van de conclusies van de Raad van 8 december 2016²⁹ heeft de Commissie een grondige evaluatie van het kader uitgevoerd, in december 2018 een verslag³⁰ over de evaluatie goedgekeurd en een werkdocument van de diensten van de Commissie over de evaluatie gepubliceerd³¹.

In de evaluatie, die betrekking had op de periode 2011-2017, zijn de relevantie, de coherentie, de doeltreffendheid, de efficiëntie, de coördinatie, de billijkheid, de duurzaamheid en de EU-meerwaarde van het kader beoordeeld. De evaluatie was gebaseerd op:

- uitgebreid bureauonderzoek van secundaire literatuur, rapporten en databanken,
- diepgaande landenstudies,

²⁹ Conclusies van de Raad van 8 december 2016. *Het versnellen van het proces van de integratie van de Roma* ([15406/16](#)). In de conclusies van de Raad werd de Commissie opgeroepen “een tussentijdse evaluatie uit te voeren van het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020 en een voorstel te doen voor een strategie voor integratie van de Roma in de periode na 2020, en daarin een voorstel tot herziening van de aanbeveling van de Raad te voorzien”.

³⁰ COM(2018) 785 final.

³¹ SWD(2018) 480 final.

- interviews met belanghebbenden in 16 EU-lidstaten,
- interviews op EU-niveau en in drie uitbreidingslanden,
- een openbare raadpleging,
- een onderzoek onder niet-gouvernementele organisaties,
- onderzoeksgegevens over 2016 van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (EU-MIDIS II), en
- een validatieworkshop.

De conclusie van de evaluatie luidde dat de vier prioritaire gebieden (werkgelegenheid, onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting) nog steeds van cruciaal belang zijn voor de gelijkheid en integratie van de Roma. Bovendien werd in de evaluatie benadrukt dat wat de specifieke non-discriminatiedoelstelling betreft, moet worden voortgebouwd op de inclusiebenadering en tegelijkertijd sterk de nadruk moet worden gelegd op de strijd tegen zigeunerhaat en discriminatie.

Uit de evaluatie bleek dat het kader een positieve EU-meerwaarde had door de integratie van de Roma op de EU- en nationale agenda's te zetten, door de ontwikkeling van structuren en door verbetering van de samenhang van het beleid en de wettelijke en financieringsinstrumenten van de EU die zijn gebruikt en afgestemd om de integratie van de Roma te bevorderen.

In de evaluatie werd opgemerkt dat het kader de lidstaten in staat stelde hun doelstellingen aan te passen aan de specifieke nationale context. Het feit dat ze hun aanpak op hun eigen situatie konden toesnijden, bleek – volgens de evaluatie – echter ook aanleiding te geven tot een versnipperde uitvoering, een verminderde doeltreffendheid en een beperking van de vooruitgang op het gebied van de EU-doelstellingen voor de integratie van de Roma.

Uit de evaluatie bleek voorts dat het kader slechts beperkt was toegerust voor de diversiteit binnen de Romabevolking. Het kader was onvoldoende gericht op specifieke groepen binnen de Roma (vrouwen, jongeren en kinderen, en Roma die mobiel zijn binnen de EU).

Tot slot werd geconcludeerd dat er op EU- en op nationaal niveau governancemechanismen bestaan, maar dat de werking daarvan beperkt is gebleven. Hoewel er inspanningen zijn geleverd om de participatie van het maatschappelijk middenveld te verbeteren, zijn de mogelijkheden voor de Roma om effectief deel te nemen aan het politieke leven en aan alle fasen van het beleidsproces nog steeds beperkt.

In het verslag van de Commissie over de diepgaande evaluatie wordt geconcludeerd dat “uit de evaluatie blijkt dat het EU-kader het begin betekent van een proces dat, ondanks de vele beperkingen en de enorme taak die moet worden vervuld, heeft geleid tot positieve resultaten en een beginnende trendwijziging”. In het verslag wordt verklaard dat “in de eerste fase weliswaar een aantal tastbare, zij het ontoereikende resultaten zijn behaald”, maar wordt ook gewezen op de noodzaak “dat het algemene proces nu moet worden versterkt en beter worden gefocust. Daarbij moet de nadruk worden gelegd op een grotere politieke wil, de invoering van specifieke meetbare doelen en een strikte monitoring, en een doeltreffendere uitvoering, ondersteund door voldoende financiering en systemen voor participatieve governance.”

- **Raadpleging van belanghebbenden**

De evaluatie van het EU-kader³² vereiste uitgebreide raadplegingen. Een aantal raadplegingen omvatte talrijke toekomstgerichte vragen, waarvan de antwoorden hebben gediend als input voor het initiatief. De aanvullende raadplegingen voor het initiatief vormden een aanvulling op de raadplegingen die reeds voor de evaluatie werden uitgevoerd³³, en het toepassingsgebied en de doelstellingen ervan werden afgestemd op de overige behoeften op het gebied van gegevensverzameling.

Met gerichte raadplegingen werden meningen en adviezen verzameld over belangrijke thematische aspecten zoals beleidsopties, de wijze waarop zigeunerhaat, de participatie van de Roma en diversiteit kunnen worden aangepakt in het initiatief, en de vraag hoe de monitoring en de meting van de vooruitgang zou kunnen worden verbeterd door middel van indicatoren en doelstellingen. Het werkdocument van de diensten van de Commissie³⁴, dat tegelijk met de mededeling over het strategisch kader en dit voorstel is gepubliceerd, geeft een overzicht van de raadplegingsactiviteiten, de betrokken belanghebbenden en hun bijdrage aan het nieuwe initiatief.

- **Bijeenbrengen en gebruik van expertise**

Het voorstel is gebaseerd op het verslag van de Commissie over de evaluatie van het EU-kader³⁵, het werkdocument van de diensten van de Commissie over de evaluatie³⁶ en het gedetailleerde ondersteunende externe evaluatieonderzoek van ICF/Milieu³⁷, waarop het voortbouwt.

De resultaten van de onderzoeken die in 2011, 2016 en 2019 door het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten in respectievelijk elf, negen en vijf extra lidstaten zijn uitgevoerd, zijn ook voor dit voorstel relevant.

De informatie over de uitvoering van de strategieën op nationaal niveau in de EU, die sinds 2016 bij de nationale contactpunten voor de Roma is verzameld, is samengebracht in het verslag van de Commissie over de vooruitgang op het gebied van de integratie van de Roma van september 2019³⁸. Deze informatie is aangevuld met verslagen van het maatschappelijk middenveld in het kader van het proefproject “Roma Civil Monitor” van het Europees Parlement, 2017-2020³⁹.

Aanvullende bewijzen en gegevens zijn verkregen uit de resultaten van een Eurobarometerenquête over de perceptie van discriminatie van Roma⁴⁰ en onderzoeken van externe deskundigen naar operationele antwoorden op de behoefte om de diversiteit onder de

³² Voor een overzicht van deze activiteiten, zie [SWD \(2018\) 480 final](#), bijlage 2.

³³ De evaluatie is gebaseerd op uitgebreid bureauonderzoek van secundaire literatuur, rapporten en databanken, interviews met belanghebbenden in 16 EU-landen, interviews op EU-niveau en in drie uitbreidingslanden, een openbare raadpleging, een onderzoek onder niet-gouvernementele organisaties, onderzoeksgegevens over 2016 van het FRA (EU-MIDIS II) en een validatieworkshop.

³⁴ SWD(2020) 530 final, bijlage 1.

³⁵ COM(2018) 785 final.

³⁶ SWD(2018) 480 final.

³⁷ Het ondersteunende externe evaluatieonderzoek is [hier](#) beschikbaar.

³⁸ Verslag over de uitvoering van de nationale strategieën voor integratie van de Roma, COM(2019) 406 final, vergezeld van SWD(2019) 320 final, over de maatregelen voor integratie van de Roma die binnen het EU-kader zijn gemeld.

³⁹ Details over het project zijn [hier](#) beschikbaar.

⁴⁰ Speciale Eurobarometer [493](#) over discriminatie in de EU (de eerste resultaten zijn in september 2019 bekendgemaakt).

Roma, de bestrijding van zigeunerhaat en de participatie van de Roma beter in aanmerking te nemen⁴¹.

Bij de totstandkoming van het voorstel is ook nauw samengewerkt met het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten op het gebied van monitoringregelingen, onder meer bij de ontwikkeling van resultaat- en procesindicatoren⁴².

- **Effectbeoordeling**

Het voorgestelde instrument – een aanbeveling van de Raad – biedt sturing bij de uitvoering van de strategische kaders voor de Roma, maar geeft de lidstaten ook de ruimte om flexibel te zijn bij het ontwerpen en uitvoeren van maatregelen. Bijgevolg is er geen effectbeoordeling nodig.

De verwachte effecten hangen grotendeels af van de vraag hoe ver het door de lidstaten overeengekomen engagement voor gelijkheid en integratie van de Roma gaat, d.w.z. hoe ambitieus de aangenomen aanbeveling van de Raad en de daarna vastgestelde nationale strategische kaders zullen zijn⁴³. Bovendien stuit het uitvoeren van een effectbeoordeling op het gebied van de gelijkheid en integratie van de Roma niet alleen op algemene uitdagingen op het gebied van kwantificering en monetaarisering van gelijkheid, non-discriminatie en eerbiediging van de grondrechten, maar ook op ernstige beperkingen op het gebied van de verzameling van etnische gegevens in sommige lidstaten.

Een uitgebreid werkdocument van de diensten van de Commissie⁴⁴ bevat een overzicht van de belangrijkste lessen die uit het ontwerp en de uitvoering van het EU-kader tot 2020 kunnen worden getrokken. Het werkdocument bouwt voort op de jaarverslagen van de Commissie, diverse evaluaties en onderzoeken op EU-niveau, deskundigenverslagen, schaduwrapporten van het maatschappelijk middenveld en feedback die is ontvangen tijdens doelgerichte raadplegingen van nationale en internationale belanghebbenden.

- **Resultaatgerichtheid en vereenvoudiging**

Niet van toepassing.

- **Grondrechten**

Het voorstel heeft positieve gevolgen voor de bescherming van de grondrechten. Het voorstel zal de uitvoering van het Handvest van de grondrechten van de EU een impuls geven, en in het bijzonder artikel 21, dat iedere discriminatie op welke grond dan ook, met inbegrip van ras en etnische afkomst, verbiedt⁴⁵.

4. GEVOLGEN VOOR DE BEGROTING

Deze aanbeveling heeft geen financiële gevolgen voor de EU-begroting.

⁴¹ De verslagen over deze thema's zijn in februari 2020 afgerond en zijn [hier](#) gepubliceerd.

⁴² Bijlage 2 bij COM(2020) XXX en [Monitoring framework for an EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation – Objectives and indicators](#).

⁴³ Zie het werkdocument van de diensten van de Commissie dat tegelijk met dit voorstel is gepubliceerd, SWD (2020) 530 final.

⁴⁴ SWD(2020) 530 final.

⁴⁵ Toelichtingen bij het Handvest van de grondrechten ([PB C 303 van 14.12.2007, blz. 17](#)).

5. OVERIGE ELEMENTEN

- **Uitvoeringsplanning en regelingen betreffende monitoring, evaluatie en rapportage**

Het voorstel is gebaseerd op een gemeenschappelijke, maar gedifferentieerde aanpak. Het voorstel biedt de lidstaten sturing bij het opzetten van doelmatigere nationale strategische kaders, waarbij rekening wordt gehouden met landspecifieke uitdagingen op het gebied van gelijkheid, integratie en participatie van de Roma. Om de vooruitgang beter te kunnen monitoren, worden de lidstaten in het voorstel opgeroepen om gebruik te maken van het gemeenschappelijke indicatorkader voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma. Aan de ontwikkeling van dit kader is gewerkt door een werkgroep inzake indicatoren voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma na 2020, die op verzoek van de Commissie door het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten wordt gecoördineerd. Het indicatorkader bevat vergelijkbare, robuuste en relevante indicatoren voor het monitoren van de vooruitgang en de evaluatie van de resultaten van de nationale strategische kaders voor de Roma. Het kader omvat **procesindicatoren** die betrekking hebben op maatregelen (met inbegrip van beleid, programma's en projecten) en **resultaatindicatoren** om vooruitgang ten aanzien van de doelstellingen te meten op basis van statistische gegevens die kunnen worden verkregen uit tellingen, administratieve gegevens en/of enquêtegegevens. In deze reeks kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren wordt rekening gehouden met de nationale omstandigheden en het beschikbare gegevensmateriaal.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de beoogde cyclus voor monitoring, verslaglegging en evaluatie:

Regelmatige onderzoeken (FRA)	Verslagen van de nationale Romacontactpunten (NRCP's)	Verslag over het gebruik van EU-middelen	Monitoring maatschappelijke organisaties	Monitoringverslagen van de Commissie	Evaluaties en voorstel voor toekomstig beleidsvoorstel
Gegevensverzameling: 2020 Resultaten: 2021	Nationale strategische kaders: 2021		1e ronde van verslagen van nationale maatschappelijke organisaties: voorjaar 2022	Commissieverslag over de nationale strategische kaders: najaar 2022	
	Nationale uitvoeringsverslagen: 2023		2e ronde van verslagen van nationale maatschappelijke organisaties: voorjaar 2024	Commissieverslag over de uitvoering: najaar 2024	
Gegevensverzameling: 2024 Resultaten: 2025		Verslag over de mijlpalen van de outputindicatoren: 2024			Grondige evaluatie van het strategisch EU-kader voor de Roma
	Nationale uitvoeringsverslagen: 2025		3e ronde van verslagen van maatschappelijke organisaties: voorjaar 2026	Commissieverslag over de uitvoering: najaar 2026	
Gegevensverzameling: 2028 Resultaten: 2029	Nationale uitvoeringsverslagen: 2027	Verslag over de doelen van de outputindicatoren: 2029	4e ronde van verslagen van maatschappelijke organisaties: voorjaar 2028	Commissieverslag over de uitvoering: najaar 2028	
	Nationale uitvoeringsverslagen: 2029				Vervolgvoorstel van de Commissie: 2030 Evaluatie achteraf

- **Toelichtende stukken (bij richtlijnen)**

Niet van toepassing.

- **Toelichting bij de specifieke bepalingen van het voorstel**

De punten 1-4 hebben betrekking op de horizontale doelstellingen van gelijkheid, integratie en participatie, en in deze punten worden maatregelen voorgesteld om de vooruitgang op deze gebieden te bevorderen.

De punten 5-10 hebben betrekking op de sectorale doelstellingen: effectieve gelijke toegang voor Roma tot inclusief regulier onderwijs, hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid, hoogwaardige gezondheidszorg en sociale dienstverlening, adequate desegregatie bij huisvesting en essentiële voorzieningen.

De punten 11-27 hebben betrekking op de noodzaak om de partnerschappen en de institutionele capaciteit van de verschillende belanghebbenden op dit sectoroverschrijdende gebied te versterken.

In de punten 11-13 wordt de lidstaten aanbevolen ervoor te zorgen dat de nationale Romacontactpunten over de middelen en het mandaat beschikken om de uitvoering van nationaal beleid voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma doeltreffend te coördineren.

In de punten 14 en 15 worden de lidstaten aangemoedigd om de betrokkenheid van de organen voor de bevordering van gelijke behandeling te vergroten en hun onafhankelijkheid en samenwerking met alle relevante actoren te ondersteunen.

In de punten 16-20 worden de lidstaten opgeroepen om de lokale en regionale niveaus verder in te zetten en te ondersteunen teneinde de uitvoering van het nationale strategische kader voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma te verbeteren.

De punten 21-27 hebben betrekking op de samenwerking met en de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld.

De punten 28-34 hebben betrekking op manieren om EU-middelen en nationale financiering doeltreffender in te zetten.

In de punten 35-39 worden de regelingen voor monitoring en verslaglegging herzien, met als doel de administratieve last van de verslaglegging te verminderen en de Commissie en het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten beter te ondersteunen met behulp van een gemeenschappelijke reeks proces- en resultaatindicatoren, teneinde de voortgang richting verwezenlijking van de doelstellingen en kerndoelen van de EU te monitoren.

Voorstel voor een

AANBEVELING VAN DE RAAD

inzake gelijkheid, integratie en participatie van de Roma

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 292, in samenhang met artikel 19, lid 1,

Gezien het voorstel van de Commissie,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Richtlijn 2000/43/EG van de Raad⁴⁶ voorziet in een kader ter bestrijding, in de hele EU, van discriminatie op grond van ras of etnische afstamming op het gebied van werk, onderwijs, sociale bescherming, waaronder sociale zekerheid en gezondheidszorg, sociale voordelen en toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, waaronder huisvesting. Het doel van deze aanbeveling is bij te dragen tot de doelmatige uitvoering van die richtlijn.
- (2) Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad⁴⁷ verplicht de lidstaten het publiekelijk aanzetten tot geweld of haat op grond van ras, huidskleur, godsdienst, afstamming, dan wel nationale of etnische afkomst strafbaar te stellen en ervoor te zorgen dat racistische en xenofobe motieven als een verzwarende omstandigheid worden beschouwd, dan wel dat die door de nationale rechter in aanmerking kunnen worden genomen bij de bepaling van de strafmaat. Deze aanbeveling is bedoeld om de strijd tegen haatdragende uitingen, haatmisdrijven en geweld tegen de Roma op te voeren. Overeenkomstig Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad⁴⁸ tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, heeft de aanbeveling ook tot doel de steun aan Romaslachtoffers van dergelijke strafbare feiten te bevorderen.
- (3) De Europese pijler van sociale rechten⁴⁹ omvat een aantal beginselen ter ondersteuning en vergroting van de sociale rechtvaardigheid, ongeacht geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid. Een gerichtheid op doelgroepen waarvoor het risico van discriminatie of sociale uitsluiting het grootst is, is van cruciaal belang om de uitvoering van de beginselen van de sociale pijler te ondersteunen. Deze aanbeveling draagt ook bij tot de duurzame ontwikkeling

⁴⁶ Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming ([PB L 180 van 19.7.2000, blz. 22](#)).

⁴⁷ Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht ([PB L 328 van 6.12.2008, blz. 55](#)).

⁴⁸ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad ([PB L 315 van 14.11.2012, blz. 57](#)).

⁴⁹ [Europese pijler van sociale rechten](#).

van gelijke en inclusieve democratische samenlevingen, in overeenstemming met de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties⁵⁰.

- (4) De Commissie heeft bij het Europees Parlement en de Raad voorstellen ingediend voor de verordening gemeenschappelijke bepalingen voor 2021-2027⁵¹, het Europees Sociaal Fonds Plus⁵², het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling en het Cohesiefonds⁵³. In deze voorstellen worden gelijkheid en non-discriminatie genoemd als horizontale beginselen die bij de uitvoering van de fondsen in acht moeten worden genomen. In het voorstel voor het Europees Sociaal Fonds+ worden de lidstaten en de Commissie specifiek opgeroepen om te zorgen voor gelijkheid en non-discriminatie⁵⁴ bij de uitvoering van programma's en om de sociaaleconomische integratie van onderdanen van derde landen en de integratie van gemarginaliseerde gemeenschappen zoals de Roma te bevorderen⁵⁵, gekoppeld aan de randvoorwaarde van een nationaal strategisch kader voor de Roma. In afwachting van de goedkeuring van deze maatregelen beoogt deze aanbeveling een expliciet verband te leggen tussen de fondsen van de Unie⁵⁶ enerzijds, en beleidsprioriteiten voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma anderzijds.
- (5) De mededeling van de Commissie van 3 maart 2010, getiteld "Europa 2020: een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei" (de "Europa 2020-strategie"), heeft de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting een aanzienlijke impuls gegeven door gemeenschappelijke Europese doelen vast te stellen om armoede en sociale uitsluiting te verminderen en het opleidings- en werkgelegenheidsniveau te verhogen. Deze doelen kunnen niet worden bereikt zonder verbetering van de gelijkheid, de integratie en de participatie van Romaburgers, ten aanzien waarvan deze aanbeveling specifieke sturing geeft.

⁵⁰ [Onze wereld transformeren: De Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling](#), Verenigde Naties, 2015.

⁵¹ Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad houdende gemeenschappelijke bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds Plus, het Cohesiefonds, en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij en de financiële regels voor die fondsen en voor het Fonds voor asiel en migratie, het Fonds voor interne veiligheid en het Instrument voor grensbeheer en visa ("Voorstel voor een verordening gemeenschappelijke bepalingen") ([COM\(2018\) 375 final](#) van 29.5.2018).

⁵² Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende het Europees Sociaal Fonds+ ("Voorstel ESF+") ([COM\(2018\) 382 final](#) van 30.5.2018).

⁵³ Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling en het Cohesiefonds ("Voorstel voor EFRO en Cohesiefonds") ([COM\(2018\) 372 final van 29.5 2018](#)).

⁵⁴ Artikel 6 van het voorstel ESF+ ([COM\(2018\) 382 final](#)).

⁵⁵ Artikel 4, lid 1, onder viii), van het voorstel ESF+ ([COM\(2018\) 382 final](#)).

⁵⁶ Fondsen voorzien en/of opgenomen in: voorstel voor een verordening gemeenschappelijke bepalingen ([COM\(2018\) 375 final](#)), voorstel ESF+ ([COM\(2018\) 382 final](#)), voorstel voor EFRO en Cohesiefonds ([COM\(2018\)372 final](#)), voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van het InvestEU-programma ([COM\(2020\) 403 final van 29.5.2020](#)), voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot instelling van een faciliteit voor herstel en veerkracht ([COM\(2020\) 408 final van 28.5.2020](#)), voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van het programma Rechten en Waarden ([COM\(2018\) 383 final](#) van 30.5.2018), voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van "Erasmus": het programma van de Unie voor onderwijs, opleiding, jeugd en sport, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 1288/2013 ([COM\(2018\) 367 final van 30.5.2018](#)), voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een actieprogramma voor de Unie op het gebied van gezondheid voor de periode 2021-2027 en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 282/2014 ([COM\(2020\) 405 final van 28.5.2020](#)).

- (6) De mededeling van de Commissie van 5 april 2011, getiteld “Een EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020”, moedigt de lidstaten aan om de sociale en economische integratie van de Roma met alomvattende maatregelen te bevorderen en doelstellingen op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en huisvesting vast te stellen. Deze mededeling is op 19 mei 2011 door de Raad goedgekeurd. Ondanks de beperkingen in de oorspronkelijke opzet had het kader een belangrijke EU-meerwaarde, waarop de huidige aanbeveling voortbouwt, onder meer door de uit de tenuitvoerlegging van het kader getrokken lessen in aanmerking te nemen.
- (7) De aanbeveling van de Raad van 9 december 2013 over doeltreffende maatregelen voor integratie van de Roma in de lidstaten⁵⁷ had tot doel om de nationale maatregelen voor de integratie van de Roma te intensiveren. In deze aanbeveling werden de lidstaten verzocht de Commissie jaarlijks op de hoogte te brengen van de maatregelen die overeenkomstig de aanbeveling werden genomen, alsmede van de vooruitgang die werd geboekt bij de uitvoering van hun nationale strategieën voor de integratie van de Roma (NRIS). Met deze aanbeveling wordt op de opgedane ervaringen voortgebouwd en worden de te nemen maatregelen getoetst en uitgebreid.
- (8) In de conclusies van de Raad van 8 december 2016 over “Het versnellen van het proces van de integratie van de Roma”⁵⁸ werd de Commissie opgeroepen een tussentijdse evaluatie van het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma voor 2020 uit te voeren en op basis daarvan een initiatief voor de periode na 2020 voor te stellen. In de evaluatie wordt de meerwaarde van het kader erkend, maar wordt erop gewezen dat de Roma in Europa nog steeds worden geconfronteerd met discriminatie en sociaaleconomische uitsluiting.
- (9) Uit de evaluatie en de daaruit door de Raad, het Europees Parlement en verscheidene Europese en nationale maatschappelijke organisaties getrokken conclusies⁵⁹ blijkt dat er een hernieuwd en krachtiger engagement voor gelijkheid en integratie van de Roma vereist is. Dat engagement moet zorgen voor een specifieke focus op non-discriminatie, onder meer door zigeunerhaat – een specifieke vorm van racisme ten aanzien van de Roma –aan te pakken en door de nadruk te leggen op de vier sociaaleconomische integratiegebieden, namelijk onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en huisvesting⁶⁰. Daarbij zouden ook de behoeften van specifieke groepen en de diversiteit binnen de Romabevolking moeten worden weerspiegeld,

⁵⁷ [PB C 378 van 24.12.2013, blz. 1.](#)

⁵⁸ Conclusies van de Epsco-Raad van 8 december 2016 – Het versnellen van het proces van integratie van de Roma ([15406/16](#)).

⁵⁹ Resolutie van het Europees Parlement van 12 februari 2019 over de behoefte aan een versterkt strategisch EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma voor de periode na 2020 en intensivering van de bestrijding van zigeunerhaat ([P8_TA\(2019\)0075](#)). Conclusies van de Raad van 24 oktober 2019 over de economie van het welzijn ([13432/19](#)), met het verzoek aan de Commissie om *opnieuw in te zetten* op de integratie van de Roma. Bovendien hebben de deelnemers aan de conferentie op hoog niveau over het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma, die op 4 en 5 maart 2019 in Boekarest is gehouden, de Commissie gevraagd een ambitieus nieuw EU-kader voor de periode na 2020 voor te stellen, en hebben ze de lidstaten en de uitbreidingslanden opgeroepen hun inspanningen voor de integratie van de Roma te intensiveren. Informatie van het voorzitterschap ([7003/19](#) van 14.3.2019).

⁶⁰ Over de noodzaak van een duidelijkere focus op de bestrijding van zigeunerhaat en discriminatie in het EU-kader voor de periode na 2020, zie de [aanbevelingen van deskundigen](#) die zijn ontwikkeld naar aanleiding van de conferentie over bestrijding van zigeunerhaat. *How to address anti-Gypsyism in a post-2020 EU Roma Framework?*, Wenen, 27 november 2018.

zouden de Roma moeten worden betrokken bij het ontwerpen, uitvoeren, controleren en evalueren van strategieën voor de gelijkheid en integratie van de Roma, zouden de vaststelling van doelen, de verzameling van gegevens, het toezicht en de verslaglegging moeten worden verbeterd; en zou het algemene beleid gevoeliger moeten worden gemaakt voor de gelijkheid en integratie van de Roma.

- (10) Deze aanbeveling steunt tevens op diverse bevindingen van eerdere resoluties van het Europees Parlement⁶¹, conclusies van de Raad⁶² en mededelingen van de Commissie⁶³.
- (11) Na het “EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020” heeft Commissie een pakket ontwikkeld, dat bestaat uit deze aanbeveling en de mededeling getiteld “Een Unie van gelijkheid: strategisch EU-kader voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma” (“de mededeling” genoemd)⁶⁴. In de mededeling worden voor het EU-niveau doelstellingen en doelen alsook minimumverbintenissen voor alle lidstaten vastgesteld, mogelijk aangevuld door extra nationale inspanningen en EU-steun, afhankelijk van de nationale context en omvang van de Romabevolking. Uit recente gegevens blijkt dat zes op de tien Europeanen nog steeds van mening zijn dat discriminatie van Roma in hun land wijdverbreid is, terwijl meer dan zes op de tien het erover eens zijn dat de samenleving baat zou hebben bij een betere integratie van de Roma⁶⁵. Deze aanbeveling heeft als overkoepelend doel om bij te dragen tot de bevordering van de gelijkheid en de bestrijding van de uitsluiting van de Roma en de Roma daar actief bij te betrekken.
- (12) Als gevolg van de COVID-19-pandemie worden uitgesloten en gemarginaliseerde Romagemeenschappen op extreme wijze blootgesteld aan gezondheids- en sociaaleconomische risico's en dreigen de al bestaande ongelijkheden nog te verergeren. Deze aanbeveling beoogt de structurele ongelijkheden waarmee de Roma worden geconfronteerd te verminderen door het aanpakken van problemen als de beperkte toegang tot schoon water⁶⁶, sanitaire infrastructuur en gezondheidsdiensten, het gebrek aan faciliteiten en digitale vaardigheden waarmee mensen deel kunnen nemen aan onderwijs op afstand, de hoge mate van economische precariteit, overvolle woningen en gesegregerde nederzettingen of kampen.

⁶¹ Resolutie van het Europees Parlement van 15 april 2015 over de Internationale Dag van Roma – zigeunerhaat in Europa en erkenning door de EU van de herdenkingsdag van de genocide op de Roma tijdens de Tweede Wereldoorlog ([P8_TA\(2015\)0095](#)). Resolutie van het Europees Parlement van 25 oktober 2017 over de grondrechtelijke aspecten bij de integratie van Roma in de EU: bestrijding van zigeunerhaat ([P8_TA\(2017\)0413](#)). Resolutie van het Europees Parlement van 12 februari 2019 over de behoefte aan een versterkt strategisch EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma voor de periode na 2020 en intensivering van de bestrijding van zigeunerhaat ([P8_TA\(2019\)0075](#)).

⁶² Conclusies van de Raad van 8 december 2016 – Het versnellen van het proces van integratie van de Roma ([15406/16](#)).

⁶³ De Commissie heeft vanaf 2013 [jaarlijkse verslagen](#) uitgebracht.

⁶⁴ COM(2020) 620 final.

⁶⁵ Speciale Eurobarometer [493](#). Discriminatie in de EU (de eerste resultaten zijn in september 2019 bekendgemaakt).

⁶⁶ Zie het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 24 februari 2020 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (herschikking) – Politiek akkoord ([ST 606 2020 REV 1](#)), waarin wordt bepaald dat de lidstaten de nodige maatregelen moeten nemen om de toegang tot voor menselijke consumptie bestemd water voor iedereen, met name voor kwetsbare en gemarginaliseerde groepen, te verbeteren of te handhaven (artikel 16) en waarin wordt verklaard dat het belangrijk is dat tot deze groepen minderheidsculturen als de Roma en Travellers worden gerekend (overweging 31).

- (13) In de context van het opkomende populisme⁶⁷ en racisme binnen de Unie⁶⁸ moet meer aandacht worden besteed aan de bestrijding en preventie van discriminatie, onder meer door de bestrijding van zigeunerhaat, die een onderliggende oorzaak vormt van en doorwerkt in discriminatie en uitsluiting. In het EU-actieplan tegen racisme 2020-2025⁶⁹ wordt dit erkend en zijn concrete maatregelen ter bestrijding van racisme opgenomen. Zigeunerhaat is nog steeds een in hoge mate geaccepteerde⁷⁰ vorm van racisme, die zijn oorsprong vindt in de manier waarop mensen die als “zigeuners” worden beschouwd, maatschappelijk worden bekeken en behandeld in een proces van historische “othering” (het tot “de ander” maken), dat is gebaseerd op stereotypen en attitudes, die ook onbedoeld of onbewust kunnen zijn. Het Europees Parlement gebruikt de term zigeunerhaat sinds 2005 in verslagen en resoluties⁷¹. Verschillende internationale en maatschappelijke organisaties hebben dit verschijnsel, ook wel tegen de Roma gericht racisme, Romafobie en antiziganisme genoemd, erkend. In 2016 erkende de Raad de noodzaak om “alle vormen van racisme tegenover Roma, soms zigeunerhaat genoemd, te bestrijden, aangezien het een van de diepere oorzaken is van hun sociale uitsluiting en discriminatie”⁷².
- (14) Met een doelgroep als de Romabevolking is het belangrijk de specifieke behoeften of kwetsbaarheden van bepaalde groepen te erkennen⁷³, waaronder Romavrouwen, jongeren, kinderen, LHBTI+-Roma, oudere Roma, Roma met een handicap, Roma die onderdaan zijn van een derde land of staatloos zijn en Roma die mobiel zijn binnen de EU. In deze aanbeveling wordt dan ook rekening gehouden met het belang van het aanpakken van meervoudige discriminatie⁷⁴. In de aanbeveling worden maatregelen

⁶⁷ The Relentless Rise of Populism in Europe. Niall McCarthy, 2 mei 2019, [Statista](#).

⁶⁸ *Widespread racism continues to plague Europe*. Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 20 juni 2019, [publicatie](#) gebaseerd op het [Verslag over de grondrechten 2019](#), Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 6 juni 2019.

⁶⁹ COM(2020) 565 final.

⁷⁰ Europese Commissie tegen Racisme en Onverdraagzaamheid (“ECRI”) [Derde algemene beleidsaanbeveling](#) over de bestrijding van racisme en onverdraagzaamheid jegens Roma/zigeuners, aangenomen op 6 maart 1998. In de preambule van de [algemene beleidsaanbeveling nr. 13 over de bestrijding van zigeunerhaat en discriminatie van Roma](#) werd herhaald dat “zigeunerhaat een bijzonder *hardnekkige, gewelddadige, terugkerende en alledaagse* vorm van racisme is.”

⁷¹ Resolutie van het Europees Parlement van 28 april 2005 over de situatie van de Roma in de EU (P6_TA(2005)0151), resolutie van het Europees Parlement van 15 april 2015 over de Internationale Dag van Roma – zigeunerhaat in Europa en erkenning door de EU van de herdenkingsdag van de genocide op de Roma tijdens de Tweede Wereldoorlog ([P8_TA\(2015\)0095](#)), resolutie van het Europees Parlement van 25 oktober 2017 over de grondrechtelijke aspecten bij de integratie van Roma in de EU: bestrijding van zigeunerhaat ([P8_TA\(2017\)0413](#)), resolutie van het Europees Parlement van 12 februari 2019 over de behoefte aan een versterkt strategisch EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma voor de periode na 2020 en intensivering van de bestrijding van zigeunerhaat ([P8_TA\(2019\)0075](#)).

⁷² Conclusies van de Epsco-Raad van 8 december 2016 – Het versnellen van het proces van integratie van de Roma ([15406/16](#)).

⁷³ In verschillende contexten, bijvoorbeeld met betrekking tot mensenhandel, waarvan vooral Romavrouwen en -kinderen het slachtoffer zijn.

⁷⁴ “Meervoudige discriminatie” wordt gebruikt als een overkoepelend begrip voor alle gevallen van discriminatie op verschillende gronden en manifesteert zich op twee mogelijke manieren, namelijk in de vorm van “additieve discriminatie”, waarbij de discriminatie plaatsvindt op basis van meerdere afzonderlijke discriminatiegronden, en in de vorm van “intersectorale discriminatie”, waarbij sprake is van twee of meer discriminatiegronden die zodanig op elkaar inwerken dat ze onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. *Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws*. Verslag van de Europese Commissie (2007). *Multiple Discrimination in EU Law: Opportunities for Legal Responses to*

voorgesteld voor een betere bescherming en inclusie van Romakinderen, die bijzonder kwetsbaar zijn voor discriminatie en segregatie. Ook wordt in de aanbeveling gekeken naar het creëren van kansen en het inzetten van het onbenutte potentieel van jonge Roma, door hun actieve deelname aan op jongeren gerichte programma's en maatregelen te vergroten,⁷⁵ zoals de programma's die worden vermeld in "Ondersteuning van de werkgelegenheid voor jongeren: een brug naar banen voor de volgende generatie"⁷⁶.

- (15) De term "Roma" wordt gebruikt als overkoepelende term voor een aantal verschillende groepen van Roma-afkomst, zoals Roma, Sinti, Kale, Zigeuners, Romanichels en Boyash/Rudari. Ook groepen als Ashkali, "Egyptenaren", Jenische, oostelijke groepen (waaronder Dom, Lom, Rom en Abdal), alsook rondtrekkende groepen (woonwagenbewoners), waaronder etnische Travellers of de onder de administratieve term "Gens du voyage" aangeduide bevolkingsgroepen, en mensen die zich identificeren als Zigeuners, Tsiganes of Tziganes, zonder de specifieke kenmerken van deze groepen te ontkennen.
- (16) In de context van mobiliteit binnen de Unie moeten het recht op vrij verkeer van de burgers van de Unie en de voorwaarden voor de uitoefening ervan worden geëerbiedigd. Die voorwaarden omvatten het kunnen beschikken over toereikende bestaansmiddelen en over een verzekering die de ziektekosten volledig dekt, in overeenstemming met Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad⁷⁷. Tegelijkertijd moet er worden gestreefd naar een verbetering van de levensomstandigheden van de Roma en moeten er maatregelen worden getroffen om hun economische en sociale integratie in de lidstaten van oorsprong en van verblijf te bevorderen.
- (17) Hoewel wordt erkend dat de lidstaten hun eigen monitoringmethoden moeten kiezen, wordt in de aanbeveling het belang van gegevensverzameling benadrukt, in overeenstemming met Verordening (EU) nr. 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad (algemene verordening gegevensbescherming)⁷⁸ en de richtsnoeren uit 2018 voor een betere verzameling en gebruik van gegevens met betrekking tot gelijkheid, die zijn gepubliceerd door de subgroep voor gegevens over gelijkheid van de Groep op

Intersectional Gender Discrimination. Europees netwerk van juridische deskundigen op het gebied van gendergelijkheid. Europese Commissie (2009).

⁷⁵ Conclusies van de Epsco-Raad van 8 december 2016 – Het versnellen van het proces van integratie van de Roma (15406/16).

⁷⁶ Mededeling: "Ondersteuning van de werkgelegenheid voor jongeren: een brug naar banen voor de volgende generatie" (COM(2020) 276 final van 1.7.2020). Voorstel van de Commissie voor een aanbeveling van de Raad inzake "Een brug naar banen – versterking van de jongerengarantie" (COM(2020) 277 final van 1.7.2020). Voorstel van de Commissie voor een aanbeveling van de Raad inzake "beroepsonderwijs en -opleiding voor duurzaam concurrentievermogen, sociale rechtvaardigheid en veerkracht" (COM(2020) 275 final van 1.7.2020).

⁷⁷ Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun gezinsleden, tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de Richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG (PB 158 van 30.4.2004, blz. 77).

⁷⁸ Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming) (PB L 119 van 4.5.2016, blz. 1).

hoog niveau inzake non-discriminatie, gelijkheid en diversiteit⁷⁹. In deze aanbeveling wordt ook het belang van indicatoren als monitoringmethode erkend. Deze indicatoren kunnen worden geselecteerd uit een reeks indicatoren voor het meten van de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma, die door het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, de Commissie en de lidstaten gezamenlijk zijn samengesteld⁸⁰.

- (18) Deze aanbeveling is uitdrukkelijk gericht op maatregelen ter bevordering van de gelijkheid, de integratie en de participatie van de Roma, zonder andere gemarginaliseerde en kansarme groepen te willen uitsluiten. Die maatregelen moeten gebaseerd zijn op dezelfde beginselen in vergelijkbare omstandigheden. In dit verband blijven de gemeenschappelijke basisbeginselen inzake integratie van de Roma relevant⁸¹. De mededeling bevat verdere richtsnoeren voor de planning en uitvoering van nationale strategische kaders voor de Roma.

Deze aanbeveling heeft tot doel een langetermijnengagement voor het verwezenlijken van de gemeenschappelijke doelstellingen op het gebied van gelijkheid, integratie en participatie van de Roma te bevestigen en hernieuwde en versterkte sturing te geven door maatregelen te formuleren die de lidstaten kunnen vaststellen om deze doelstellingen te verwezenlijken.

BEVEELT HET VOLGENDE AAN

1. De lidstaten stellen nationale strategische kaders voor de Roma vast en stellen de Europese Commissie hiervan uiterlijk in september 2021 in kennis. In overeenstemming met nationaal en Unierecht, de beschikbare middelen en de nationale omstandigheden, zoals de omvang, de sociaaleconomische situatie, de specifieke behoeften en het burgerschap van de Romabevolking op hun grondgebied, beoordelen de lidstaten de relevantie van de onderstaande maatregelen voor de nationale context en voeren zij deze op een evenredige en selectieve wijze uit, in nauwe samenwerking met alle relevante belanghebbenden. Bij het beoordelen van de relevantie overwegen de lidstaten zich te laten leiden door vrijwillige minimumverbintenissen en, afhankelijk van de nationale context, door extra nationale inspanningen, zoals voorgesteld in de mededeling.

⁷⁹ Richtsnoeren voor een betere verzameling en gebruik van gegevens met betrekking tot gelijkheid (2018). De Europese Rekenkamer heeft aanbevolen om passende methoden te ontwikkelen, zodat in alle lidstaten relevante gegevens over de integratie van de Roma worden verzameld. EU-beleidsinitiatieven en financiële steun voor de integratie van de Roma: het afgelopen decennium is er aanzienlijke vooruitgang geboekt, maar extra inspanningen in het veld zijn nodig. [Speciaal verslag nr. 14/2016](#).

⁸⁰ Bijlage 2 bij de mededeling

⁸¹ De [gemeenschappelijke basisbeginselen](#) zijn in april 2009 besproken op het eerste Europese platform voor de integratie van de Roma en op 8 juni 2009 bekrachtigd door de Raad. In de conclusies van de Raad werden de lidstaten opgeroepen om bij het ontwerpen en uitvoeren van beleid waar nodig rekening te houden met de gemeenschappelijke basisbeginselen. Conclusies van de Raad over integratie van de Roma ([8 juni 2009](#)).

Horizontale doelstellingen: gelijkheid, integratie en participatie

2. De lidstaten consolideren hun inspanningen om maatregelen vast te stellen en uit te voeren teneinde gelijkheid te bevorderen en discriminatie en de onderliggende oorzaken daarvan doeltreffend te voorkomen en te bestrijden. Deze inspanningen omvatten maatregelen om:
- a) de strijd tegen directe en indirecte discriminatie, intimidatie, stereotypen, anti-Romaretoriek, haatdragende uitingen, haatmisdrijven en geweld tegen de Roma, met inbegrip van het aanzetten daartoe, zowel online als offline, te intensiveren, met name in het kader van de omzetting, uitvoering en handhaving van Richtlijn 2000/43/EG, Kaderbesluit 2008/913/JBZ en Richtlijn 2010/13/EU van het Europees Parlement en de Raad⁸²;
 - b) een alomvattend systeem voor steun aan slachtoffers te ontwikkelen en te bevorderen, in overeenstemming met Richtlijn 2012/29/EU, en gerichte bijstand te verlenen aan Romaslachtoffers van haatmisdrijven en discriminatie;
 - c) meervoudige en structurele⁸³ discriminatie van Roma en in het bijzonder van Romavrouwen, Romakinderen, LHBTI+-Roma, Roma met een handicap, oudere Roma, staatloze Roma en Roma die mobiel zijn binnen de EU, te bestrijden;
 - d) het bewustzijn te vergroten dat de inspanningen ter bestrijding van discriminerende praktijken verweven zijn met de inspanningen om zigeunerhaat en sociale en economische uitsluiting tegen te gaan, en dat al deze inspanningen de bredere doelstelling van gelijkheid dienen;
 - e) het verschijnsel van zigeunerhaat te analyseren en te erkennen, en het bewustzijn van het bestaan ervan, de vormen die het aanneemt en de schadelijke gevolgen ervan te vergroten via de media, schoolcurricula en andere middelen en door ambtenaren en andere belanghebbenden op te leiden om dit verschijnsel te herkennen en aan te pakken;
 - f) multiculturele bewustmakingsactiviteiten en -campagnes op scholen te bevorderen;
 - g) het bewustzijn van de cultuur, de taal en de geschiedenis van de Roma, met inbegrip van de herinnering aan de holocaust van de Roma en verzoeningsprocessen, te bevorderen, onder meer door het aanbieden van relevante opleidingen voor leerkrachten en het opstellen van passende schoolcurricula, aangezien dit bewustzijn van vitaal belang is om vooroordelen en zigeunerhaat als belangrijke oorzaken van discriminatie terug te dringen;

⁸² Richtlijn 2010/13/EU van het Europees Parlement en de Raad van 10 maart 2010 betreffende de coördinatie van bepaalde wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in de lidstaten inzake het aanbieden van audiovisuele mediadiensten (richtlijn audiovisuele mediadiensten) ([PB L 95 van 15.4.2010, blz. 1](#)).

⁸³ Systemische of structurele discriminatie komt tot uiting in de ongelijkheden die het gevolg zijn van wetgeving, beleid en praktijk, niet met opzet maar als gevolg van een reeks institutionele factoren bij de uitwerking, uitvoering en herziening van wetgeving, beleid en praktijk. *Roma and Traveller Inclusion: Towards a new EU Framework, Learning from the work of equality bodies*, Equinet Perspective, juni 2020.

- (a) een positief discours over de Roma en rolmodellen te bevorderen, onder meer door ondersteuning van ontmoetingen tussen gemeenschappen en intercultureel leren.
3. De lidstaten intensiveren de inspanningen ter bestrijding van het extreem hoge armoederisicocijfer en de ernstige materiële en sociale deprivatie onder de Romabevolking, om te zorgen voor een doelmatige ondersteuning van de gelijkheid en non-discriminatie van de Roma. Deze inspanningen omvatten maatregelen om:
- a) de investeringen in menselijk kapitaal, de ontwikkeling van de infrastructuur en het beleid inzake sociale cohesie te verhogen en beter te kanaliseren;
 - b) de toegang tot adequate socialebeschermingsstelsels (zowel inkomenssteun als prestaties in natura en dienstverlening) voor kansarme Roma te waarborgen;
 - c) inkomenssteun te combineren met activeringsmaatregelen ter bevordering van de arbeidsmarktparticipatie; maatregelen te nemen om een hoge mate van benutting bij potentiële ontvangers te bevorderen;
 - d) ervoor te zorgen dat bijzondere aandacht wordt besteed aan het voorkomen en bestrijden van kinderarmoede, onder meer door krachtigere nationale maatregelen te nemen waarin rekening wordt gehouden met de mechanismen die armoede over meerdere generaties in stand houden en met de noodzaak om Romakinderen en hun gezinnen te ondersteunen op de onderling samenhangende gebieden van werkgelegenheid, sociale dienstverlening, onderwijs, voor- en vroegschoolsonderwijs en kinderopvang, gezondheid, huisvesting en toegang tot essentiële voorzieningen, voeding en toegang tot vrijetijdsbesteding;
 - (e) de financiële geletterdheid (van jongvolwassenen/gezinsleden) te ondersteunen, met inbegrip van betere vaardigheden op het gebied van besluitvorming en planning als onderdeel van empowerment en financiële inclusiemaatregelen.
4. De lidstaten intensiveren de zinvolle participatie door en raadpleging van de Roma, met inbegrip van vrouwen, kinderen en jongeren, om de gelijkheid en non-discriminatie van de Roma doeltreffend te ondersteunen. Dit omvat maatregelen om:
- a) actief burgerschap te ondersteunen door de sociale, economische, politieke en culturele participatie te bevorderen, met name van Romavrouwen en -jongeren;
 - b) de capaciteitsopbouw en het leiderschap in het maatschappelijk middenveld van de Roma te bevorderen zodat de Roma kunnen deelnemen aan alle fasen van de beleidscyclus en het openbare leven in het algemeen;
 - c) de indienstneming van professioneel gekwalificeerde Roma door openbare instellingen te bevorderen om rolmodellen en diversiteit te ondersteunen en de nodige deskundigheid en accurate kennis van de behoeften in te brengen in het beleidsproces;
 - d) de leden van gemarginaliseerde Romagemeenschappen bewust te maken van de mensenrechten en hun rechten en verantwoordelijkheden als burgers;
 - e) middelen, netwerken en deskundigheid intersectoraal te coördineren om de betrokkenheid van jonge Roma bij de besluitvormingsprocessen te vergroten en hun leiderschap te helpen versterken.

Sectorale doelstellingen

Toegang tot hoogwaardig regulier onderwijs

5. De lidstaten zorgen ervoor dat de Roma effectieve gelijke toegang hebben tot en kunnen deelnemen aan alle fasen van het onderwijs, van voor- en vroegschoolse onderwijs en kinderopvang tot tertiair onderwijs, met inbegrip van tweedekansonderwijs, volwassenenonderwijs en een leven lang leren.
6. De lidstaten verbeteren de gelijke toegang van Romaleerlingen tot hoogwaardig en inclusief onderwijs, onder meer door middel van maatregelen om:
 - a) elke vorm van segregatie in het onderwijs te voorkomen en uit te bannen en te zorgen voor erkenning en herstel van onrechtvaardigheden uit het verleden;
 - b) verkeerd studieadvies dat leidt tot ongepaste plaatsing van Romaleerlingen in het speciaal onderwijs te voorkomen en uit te bannen en te zorgen voor erkenning en herstel van onrechtvaardigheden uit het verleden;
 - c) de ontwikkeling en verspreiding van inclusieve onderwijs- en leermethoden te bevorderen, en leerkrachten te ondersteunen bij het omgaan met diversiteit in de klas door middel van professionele ontwikkelingsprogramma's, mentorschap en peer-learningactiviteiten;
 - d) de daadwerkelijke betrokkenheid van de ouders bij het onderwijs van Romaleerlingen aan te moedigen en de banden tussen de scholen en de lokale gemeenschappen aan te halen, onder meer via bemiddelaars;
 - e) de deelname en actieve betrokkenheid van Romaleerlingen, samen met alle andere leerlingen, bij alle onderwijsactiviteiten en -processen te ondersteunen;
 - f) zowel online- als offline pesten en -intimidatie op school te bestrijden;
 - g) leerkrachten en andere schoolmedewerkers op te leiden in de geschiedenis van de Roma, de culturen van de Roma en de methoden voor het herkennen en bestrijden van discriminatie en de onderliggende oorzaken daarvan, met inbegrip van zigeunerhaat en onbewuste vooroordelen, en hen bewust te maken van het belang van niet-discriminerend onderwijs en van effectieve gelijke toegang tot het reguliere onderwijs;
 - h) inspanningen te ondersteunen om ervoor te zorgen dat Romaleerlingen vaardigheden verwerven die aansluiten bij de behoeften van de arbeidsmarkt.
7. De lidstaten verlenen aanvullende gerichte steun ter compensatie van discriminatie en uitsluiting en om de impact van de sociale en economische achtergrond van Romaleerlingen op de onderwijsresultaten te verminderen, onder meer door middel van maatregelen om:
 - (a) te investeren in voor- en vroegschoolse onderwijs en kinderopvang, met nadruk op een vroegtijdige inclusie van Romakinderen;
 - (b) individuele ondersteuning en bemiddeling te bieden ter compensatie van taalkundige, cognitieve en onderwijskundige leemten, in nauwe samenwerking met de gezinnen van de Romaleerlingen, en tweedekansonderwijs en volwasseneneducatie te stimuleren;
 - (c) de samenwerking tussen scholen, socialebeschermingsdiensten en bemiddelaars te ondersteunen om schooluitval te voorkomen;

- (d) de kwetsbaarheid te erkennen van kinderen van ouders die naar het buitenland zijn vertrokken en hen prioritaire toegang te verlenen tot naschoolse programma's en individuele ondersteuning;
- (e) de sociale mobiliteit van de Roma te vergroten door middel van positieve actie, onder meer in de vorm van specifieke beurzen in het beroeps-, middelbaar en hoger onderwijs en in de lerarenopleiding
- f) te zorgen voor een soepele overgang tussen onderwijsniveaus, en om het afronden van het hoger secundair en tertiair onderwijs te bevorderen, onder meer via loopbaanbegeleiding, advisering, mentorschap en financiële steunregelingen;
- g) het aantal vroegtijdige schoolverlaters op alle onderwijsniveaus terug te dringen, met specifieke aandacht voor Romameisjes;
- h) de deelname te ondersteunen aan niet-formele leer- en buitenschoolse activiteiten, waaronder jeugd-, sport- en culturele activiteiten en activiteiten gericht op zelfontplooiing, psychologische veerkracht en welzijn;
- i) de verwerving van digitale vaardigheden, breedbandtoegang, een adequate digitale infrastructuur en voor afstandsonderwijs uitgerust lesmateriaal te bevorderen voor Romaleerlingen en hun leerkrachten, bemiddelaars en ouders, zowel in de formele als in de informele onderwijsomgeving en met name in gemarginaliseerde gemeenschappen.

Toegang tot hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid

8. De lidstaten bevorderen de effectieve gelijke toegang van Roma, met name jonge Roma, tot hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid, onder meer door middel van maatregelen om:
- a) de outreach naar jonge Roma te intensiveren⁸⁴ om hen bewust te maken van de beschikbare, bij voorkeur geïntegreerde diensten voor arbeidsvoorziening en sociale dienstverlening, en hen in contact met deze diensten te brengen.
 - b) in te spelen op de behoeften van jonge werkloze en inactieve Roma door voor hen individuele, holistische actieplannen op maat te ontwerpen waarin rekening wordt gehouden met hun voorkeuren, motivatie, obstakels en nadelen en met de redenen voor hun werkloosheid of inactiviteit;
 - c) de eerste werkervaring, arbeidsbemiddeling, leerlingplaatsen en loopbaanontwikkeling te ondersteunen;
 - d) de overgang van onderwijs naar werk te vergemakkelijken door middel van coaching, mentorschap, stages, starterscentra voor bedrijven en dual onderwijs;
 - e) de toegang tot en de verwerving van informatie- en communicatietechnologie (ICT) en digitale vaardigheden voor jonge Roma te ondersteunen teneinde hen beter toe te rusten voor de arbeidsmarkt en voor het benutten van de kansen die in het dagelijks leven worden geboden door bestaande en nieuwe digitale instrumenten en trends;

⁸⁴ In overeenstemming met hetgeen wordt beschreven in het voorstel van de Commissie voor een aanbeveling van de Raad inzake "Een brug naar banen – versterking van de jongerengarantie" ([COM\(2020\) 277 final](#) van 1.7.2020).

- f) werkgelegenheidssubsidies en aan werkgelegenheid gerelateerde kostendeling, opleiding op de werkplek, de ontwikkeling van vaardigheden, de verwerving en actualisering van beroepskwalificaties en tweedekansonderwijs te ondersteunen;
- g) de werkelijk gelijke toegang tot arbeid als zelfstandige of als ondernemer te bevorderen door middel van gerichte ondersteuning;
- h) de werkgelegenheid in zowel de publieke als de particuliere sector te bevorderen door middel van maatregelen, waaronder positieve actie en steunregelingen voor werkgevers;
- i) discriminatie te bestrijden, te verminderen en uit te bannen door het vergroten van de bewustwording met betrekking tot niet-discriminerende werkgelegenheid en toegang tot werk, en werkgevers op te leiden in methoden voor het herkennen en aanpakken van discriminatie en de onderliggende oorzaken daarvan, met inbegrip van zigeunerhaat en onbewuste vooroordelen.

Gezondheid en toegang tot hoogwaardige gezondheidszorg en sociale dienstverlening

9. De lidstaten zorgen voor effectieve en onbelemmerde gelijke toegang tot hoogwaardige gezondheidszorg, met name voor de groepen die het grootste risico lopen of die in gemarginaliseerde of afgelegen gebieden wonen, onder meer door maatregelen om:
- a) de toegang te bevorderen en verbeteren
 - i) van Romavrouwen tot medische controles, screening, pre- en postnatale zorg, advies en voorlichting over gezinsplanning, alsmede tot seksuele en reproductieve gezondheidszorg, die doorgaans door nationale gezondheidsdiensten worden aangeboden;
 - (ii) van Romakinderen tot hoogwaardige eerstelijnszorg en preventieve maatregelen en vaccinatieprogramma's gericht op kinderen;
 - iii) van kwetsbare Roma (oudere Roma, Roma met een handicap, LHBTI+-Roma, Roma die binnen de Unie reizen, Roma die onderdaan zijn van een derde land en staatloze Roma) tot hoogwaardige gezondheidszorg;
 - b) gezondheidsbemiddelaars te ondersteunen en de Romabevolking bewust te maken op het gebied van primaire preventiemaatregelen, zoals de bevordering van een gezonde levensstijl, preventie van drugsmisbruik en verbetering van de toegang tot de geestelijke gezondheidszorg;
 - c) discriminatie van de Roma te voorkomen en te bestrijden door het belang van niet-discriminerende gezondheidszorg en toegang tot de gezondheidszorg onder de aandacht te brengen en gezondheidswerkers, studenten geneeskunde en gezondheidsbemiddelaars opleiding te geven in methoden voor het herkennen en aanpakken van discriminatie en de onderliggende oorzaken daarvan, waaronder zigeunerhaat en onbewuste vooroordelen;
 - (d) de digitale uitsluiting van Roma bij de toegang tot gezondheidsdiensten te voorkomen en te bestrijden door onder meer de digitale kloof op het gebied van de toegang tot gezondheidsinformatie te overbruggen;
 - e) gesegregeerde gezondheidsdiensten te voorkomen en op te heffen en te zorgen voor erkenning en herstel van onrechtvaardigheden uit het verleden, met inbegrip van de gedwongen sterilisatie van Romavrouwen;

- f) de toegang tot medische studies voor de Roma te bevorderen en de indienstneming van Roma als gezondheidswerkers en -bemiddelaars aan te moedigen, met name in regio's met een grote Romabevolking;
- g) potentiële uitbraken in gemarginaliseerde of afgelegen Romagebieden te bestrijden en te voorkomen;
- h) de toegang tot gemeenschaps- en gezinsgerichte diensten voor mensen met een handicap, ouderen en kinderen zonder ouderlijke zorg (bijvoorbeeld ontwikkelingsdiensten, sociale huisvesting, dagcentra voor mensen met een handicap, netwerken van pleegouders) te verbeteren;
- i) opname in een instelling te voorkomen en een verschuiving van institutionele naar gemeenschapsgebonden zorg te ondersteunen, door steun te verlenen aan gezinnen in precare situaties en aan mensen met een handicap (bijvoorbeeld in de vorm van adviesdiensten en financiële stimulansen, distributie van voedselhulp, begeleid wonen en ontwikkelingsdiensten);
- (j) de uitwisseling en overdracht van beste praktijken op het gebied van zorg voor de Roma te bevorderen door bijvoorbeeld gebruik te maken van het kader voor de volksgezondheid van de Commissie en de lidstaten in de Stuurgroep voor gezondheidsbevordering, ziektepreventie en beheer van niet-overdraagbare ziekten.

Toegang tot adequate gedesegregeerde huisvesting en essentiële voorzieningen

10. De lidstaten waarborgen de gelijke behandeling van de Roma bij de toegang tot adequate gedesegregeerde huisvesting en essentiële voorzieningen, onder meer door middel van maatregelen om:
- a) de toegang te garanderen tot essentiële voorzieningen – zoals leidingwater, veilig en schoon drinkwater⁸⁵, adequate sanitaire voorzieningen, diensten voor afvalinzameling en -beheer, milieudiensten, elektriciteit, gas, vervoer, financiële diensten en digitale communicatie – en tot de fysieke infrastructuur, door de continuïteit van de basisnutsvoorzieningen te waarborgen, zowel onder normale omstandigheden als tijdens pandemieën, milieurampen en andere crises;
 - b) elke vorm van ruimtelijke segregatie te monitoren, uit te bannen en te voorkomen en desegregatie te bevorderen door concrete plannen op te stellen om huisvestingskwesaties aan te pakken met de betrokkenheid van de lokale gemeenschappen en de getroffen Romagemeenschappen;
 - c) de voor huisvesting, essentiële voorzieningen en milieunormen verantwoordelijke overheidsinstanties en andere relevante actoren op dit gebied te ondersteunen en te versterken, onder meer door hen de nodige bevoegdheden en middelen te verschaffen om de huisvestingsbehoeften in kaart te brengen, segregatie te monitoren en alomvattende regelgevings- of steunmaatregelen in te voeren;
 - d) gedwongen huisuitzettingen te voorkomen door middel van vroegtijdige waarschuwing en bemiddeling, steun te organiseren voor mensen die het risico

⁸⁵ Zie artikel 16, in samenhang met overweging 31, van het voorstel voor een richtlijn betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (herschikking) ([ST 606 2020 REV 1](#)).

- lopen om uit hun huis te worden uitgezet en adequate alternatieve huisvesting te bieden, met name voor gezinnen;
- e) de levensomstandigheden van de Roma te verbeteren en de negatieve impact van de blootstelling aan verontreiniging en besmetting op de gezondheid te voorkomen en aan te pakken;
 - f) dakloze Roma sociale ondersteuning en toegang tot algemene diensten te bieden;
 - (g) gelijke toegang tot sociale huisvesting te waarborgen door het vaststellen van toegangscriteria die voorrang geven aan sociale behoeften;
 - h) geïntegreerde huisvestingsprogramma's voor gemarginaliseerde Roma te ondersteunen, waarbij microleningen voor de bouw en het onderhoud van woningen worden gecombineerd met financiële geletterdheid en spaarregelingen, bouwtrainingen en activeringsmaatregelen;
 - i) de constructie en het onderhoud van verblijfslocaties voor Travellers te ondersteunen.

Partnerschappen en institutionele capaciteit

Betrokkenheid van de nationale Romacontactpunten en de ondersteuning van deze contactpunten

11. De lidstaten voorzien de nationale Romacontactpunten van adequate en noodzakelijke middelen en personeelscapaciteit en een passend mandaat en voldoende politiek gewicht, zodat zij het nationale beleid voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma, met inbegrip van de outreachactiviteiten op lokaal niveau, doeltreffend kunnen coördineren en monitoren.
12. De lidstaten stellen de nationale Romacontactpunten in staat de deelname en betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld van de Roma bij het ontwerp, de uitvoering, de monitoring en de evaluatie van de nationale strategische kaders voor de Roma en de lokale actieplannen te faciliteren door middel van hervormde nationale Romaplatformprocessen.
13. De lidstaten zorgen ervoor dat de nationale Romacontactpunten betrokken worden bij het ontwerpen van het beleid voor sociale integratie en van universele diensten, teneinde de contactpunten relevanter te maken voor de Roma en de door hen aangeboden outreachactiviteiten te verbeteren, onder meer, in voorkomend geval, waar het gaat om besluitvorming over de programmering en monitoring van de middelen van de Unie.

Betrokkenheid van de organen voor de bevordering van gelijke behandeling

14. De lidstaten ondersteunen organen voor de bevordering van gelijke behandeling ("organen voor gelijke behandeling") zodat zij doelmatig en onafhankelijk kunnen functioneren en kunnen samenwerken met alle relevante actoren, met inbegrip van de nationale Romacontactpunten, de overheid, maatschappelijke organisaties en de particuliere sector. Deze steun moet de organen voor gelijke behandeling onder meer in staat stellen om:
 - a) gevallen van discriminatie, haatuitingen en haatmisdrijven te vervolgen en strategische rechtszaken te voeren;

- b) onderrapportage over discriminatie, haatuitingen en haatmisdrijven aan te pakken en de Roma bewust te maken van hun rechten;
 - c) onderzoek te doen naar en gegevens verzamelen over gelijkheid en discriminatie van de Roma;
 - d) de capaciteit van en de samenwerking met het maatschappelijk middenveld van de Roma op te bouwen, met nadruk op de toegang tot de rechter en de handhaving van de gelijkheidswetgeving;
 - e) begeleiding en opleiding te bieden aan openbare en particuliere organisaties en de media.
15. De lidstaten zorgen ervoor dat organen voor gelijke behandeling nauw zijn betrokken bij en effectief kunnen bijdragen aan het ontwerpen, uitvoeren, monitoren en evalueren van de nationale strategische kaders voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma, onder meer door:
- a) gebruik te maken van adviezen van organen voor gelijke behandeling over normen voor het uitvoeren van nationale strategische kaders, teneinde ervoor te zorgen dat bij het ontwerpen en uitvoeren ervan meer aandacht wordt besteed aan het bestrijden en voorkomen van discriminatie, onder meer via de bestrijding van zigeunerhaat en via inspanningen om structurele discriminatie uit te bannen;
 - b) organen voor gelijke kansen te betrekken bij structuren die zijn opgezet om toezicht te houden op de uitvoering, monitoring en evaluatie van de nationale strategische kaders voor de Roma, alsook bij de toezichtscomités voor de betrokken fondsen van de Unie.

Mobilisatie van lokale en regionale belanghebbenden

16. De lidstaten betrekken regionale en lokale overheden en het lokale maatschappelijk middenveld bij het ontwerpen, uitvoeren, monitoren en evalueren van de nationale strategische kaders.
17. De lidstaten stimuleren de regionale en lokale overheden om, binnen hun respectieve bevoegdheden, hun lokale actie- of desegregatieplannen of strategische kaders voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma te ontwikkelen of te actualiseren. Deze actieplannen of strategische kaders moeten maatregelen, uitgangswaarden, benchmarks, meetbare doelstellingen en de toewijzing van middelen omvatten.
18. De lidstaten zorgen voor samenwerking tussen de centrale en lokale autoriteiten bij het ontwerpen en uitvoeren van financieringsprogramma's van de Unie die relevant zijn voor het voorkomen en bestrijden van discriminatie van de Roma om ervoor te zorgen dat tijdens de voorbereiding, uitvoering, monitoring en evaluatie van de programma's rekening wordt gehouden met de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma, en om ervoor te zorgen dat de middelen van de Unie beter worden gekanaliseerd naar het lokale niveau.
19. De lidstaten bevorderen inclusiviteit, diversiteit en positieve actie om ervoor te zorgen dat professioneel gekwalificeerde Roma in dienst worden genomen door overheidsinstellingen op lokaal en regionaal niveau.
20. De lidstaten erkennen en stimuleren de vertegenwoordiging van de Roma op lokaal niveau door mobilisatie van de gemeenschap, dat wil zeggen door lokale, vanuit de gemeenschap geleide ontwikkeling.

Samenwerking met het maatschappelijk middenveld

21. De lidstaten bevorderen sociale innovatie, partnerschap en samenwerking tussen de overheid en het maatschappelijk middenveld van de Roma en maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de Roma.
22. De lidstaten benutten de nationale Romaplatforms of andere kanalen voor samenwerking en dialoog in de lidstaten ten volle om het maatschappelijk middenveld van de Roma en maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de Roma en andere belanghebbenden op transparante en inclusieve wijze te betrekken bij het ontwerpen, uitvoeren, monitoren en evalueren van de nationale strategische kaders voor de Roma en de lokale actieplannen.
23. De lidstaten ondersteunen het maatschappelijk middenveld bij het monitoren en rapporteren van haatmisdrijven en haatuitingen tegen Roma en helpen slachtoffers bij het rapporteren van haatmisdrijven en haatuitingen.
24. De lidstaten zorgen voor financiering om de pluraliteit en de onafhankelijkheid van het maatschappelijk middenveld van de Roma en maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de Roma, met inbegrip van Romajongerenorganisaties te ondersteunen, zodat zij als onafhankelijke “waakhonden” verslag kunnen doen van en toezicht kunnen houden op de nationale strategische kaders voor de Roma, en de lidstaten zorgen voor financiering om de bestuurlijke capaciteit van deze organisaties op peil te houden.
25. De lidstaten betrekken het maatschappelijk middenveld en de Romagemeenschappen bij de gehele programmacyclus voor de fondsen van de Unie, op nationaal, op regionaal en op lokaal niveau (onder meer als leden van de toezichtcomités voor de betrokken fondsen van de Unie).
26. De lidstaten bevorderen capaciteitsopbouw en leiderschap in het maatschappelijk middenveld van de Roma, met inbegrip van jongerenorganisaties, zodat de betrokken organen en organisaties kunnen deelnemen aan alle fasen van de beleidscyclus en aan het openbare leven in het algemeen.
27. De lidstaten bevorderen sectoroverschrijdend werk en bredere allianties voor gelijkheid en inclusie, waarbij de overheid, het maatschappelijk middenveld, het bedrijfsleven en de industrie, de academische en onderzoekswereld worden betrokken. Dit kan leiden tot gezamenlijke acties van instellingen die gendergelijkheid bevorderen, racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aanverwante onverdraagzaamheid bestrijden of zich inzetten voor de rechten van kinderen, ouderen, Roma, LHBTI+-personen, personen met een handicap, asielzoekers, vluchtelingen en andere migranten, en staatlozen.

Financiering

28. De lidstaten, met name de lidstaten met grotere uitdagingen op het gebied van gelijkheid, integratie en participatie van de Roma en/of grotere Romagemeenschappen, maken ten volle en optimaal gebruik van de reguliere en gerichte fondsen van de Unie en de lidstaten die relevant zijn voor het voorkomen en bestrijden van discriminatie van de Roma. Het kan daarbij gaan om het selecteren van specifieke doelstellingen ter bevordering van de sociaaleconomische integratie van kansarme groepen en gemarginaliseerde gemeenschappen zoals de Roma⁸⁶, en

⁸⁶ Zie met name artikel 4, lid 1, onder v) en viii), Voorstel ESF+ ([COM\(2018\) 382 final](#)).

om het doeltreffend coördineren van de financieringsbronnen van de Unie en de lidstaten die relevant zijn voor de gelijkheid en de sociaaleconomische integratie van de Roma.

29. De lidstaten zorgen ervoor dat regionale, lokale, stedelijke en andere overheden, economische en sociale partners en relevante instanties die het maatschappelijk middenveld vertegenwoordigen, niet-gouvernementele organisaties en instanties die verantwoordelijk zijn voor de bevordering van sociale inclusie, grondrechten en non-discriminatie worden betrokken bij de voorbereiding, uitvoering, monitoring en evaluatie van de programma's van de Unie, onder meer via deelname aan toezichtcomités.
30. De lidstaten wijzen voldoende nationale middelen toe voor de uitvoering van de beleidsmaatregelen die zijn voorgesteld in het strategisch EU-kader voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma en de nationale strategische kaders, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat deze tegemoetkomen aan de werkelijke behoeften van de betrokken Romagemeenschappen en in overeenstemming zijn met de omvang van die Romagemeenschappen en de uitdagingen waarmee deze worden geconfronteerd.
31. De lidstaten zorgen ervoor dat de nationale programma's voor herstel en veerkracht⁸⁷ de inclusie van kwetsbare groepen, waaronder Roma en andere personen die tot een raciale of etnische minderheid behoren, bevorderen.
32. De lidstaten verbeteren het ontwerp, de uitvoering, de monitoring en de evaluatie van EU-programma's of structurele hervormingen voor de sociaaleconomische integratie van minderheden, bijvoorbeeld door te verzoeken om technische bijstand in het kader van het steunprogramma voor structurele hervormingen.
33. De lidstaten stimuleren het gebruik van nationale en EU-middelen om de capaciteit van centrale en lokale overheden en maatschappelijke organisaties op te bouwen en de uitwisseling van goede praktijken tussen deze overheden en organisaties te faciliteren zodat zij kunnen bijdragen aan de uitvoering van maatregelen ter bestrijding van de discriminatie van de Roma door versneld te zorgen voor gelijkheid en integratie, onder meer door segregatie te bestrijden en de participatie van de Roma te bevorderen.
34. De lidstaten komen tegemoet aan de financieringsbehoeften van het lokale niveau, met inbegrip van stedelijke gebieden, om Roma die mobiel zijn binnen de EU duurzaam te ondersteunen, onder meer door te voorzien in taalcurricula, voor- en vroegschoolse onderwijs en kinderopvang, onderwijs, openbare arbeidsbemiddelingsdiensten, maatschappelijk werkers, bemiddelaars, enz.

Monitoring en verslaglegging inzake de nationale strategische kaders voor de Roma

35. De lidstaten monitoren en evalueren de uitvoering van de nationale strategische kaders op passende wijze met behulp van de reeks indicatoren die is ontwikkeld door het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA), de nationale Romacontactpunten, de nationale bureaus voor de statistiek en de Commissie in het

⁸⁷ Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een Recovery and Resilience Facility ([COM\(2020\) 408 final](#)).

kader van de werkgroep inzake indicatoren en verslaglegging betreffende de Roma (gecoördineerd door het FRA)⁸⁸.

36. In het licht van de in de mededeling vastgestelde doelstellingen en doelen voor de Unie nemen de lidstaten nationale kwantitatieve en/of kwalitatieve doelstellingen op in de nationale strategische kaders voor de Roma, afgestemd op de nationale omstandigheden en op de beschikbare etnisch uitgesplitste (of proxy-) mogelijkheden voor gegevensverzameling over gelijkheid en bestaande gegevens.
37. De lidstaten stellen de Commissie uiterlijk in juni 2023 in kennis van de maatregelen die overeenkomstig deze aanbeveling zijn genomen. De lidstaten brengen daarna om de twee jaar aan de Commissie verslag uit over lopende en nieuwe maatregelen, onder meer over de vooruitgang die op elk thematisch gebied is geboekt bij de uitvoering van de nationale strategische kaders voor de Roma. De verslagen van de lidstaten zullen worden gebruikt als input voor de tweejaarlijkse en evaluatieverslagen van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad over de uitvoering van het strategisch EU-kader voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma.
38. De lidstaten zorgen ervoor dat de nationale verslagen over gelijkheid, integratie en participatie van de Roma openbaar worden gemaakt om de transparantie te vergroten en beleidsleren mogelijk te maken, en zorgen er in voorkomend geval voor dat de nationale strategie en de definitieve uitvoeringsverslagen in de nationale parlementen worden besproken.
39. Het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten voert regelmatig, in 2020, 2024 en 2028, onderzoek naar de Roma uit om de gegevens te verstrekken die nodig zijn voor de uitgangswaarden en de tussentijdse en eindresultaten, zodat elke verandering in de situatie van de Roma tot uiting komt. Het Bureau ondersteunt ook de lidstaten bij hun inspanningen om relevante gegevens over gelijkheid te verzamelen, ondersteunt de Commissie bij de monitoring en analyse, en ondersteunt de nationale Romacontactpunten bij de verslaglegging, met de hulp van de werkgroep inzake indicatoren en verslaglegging betreffende de Roma en andere instanties.

Deze aanbeveling vervangt de aanbeveling van de Raad van 9 december 2013 inzake doeltreffende integratiemaatregelen in de lidstaten⁸⁹.

Gedaan te Brussel,

*Voor de Raad
De voorzitter*

⁸⁸ Bijlage 2 bij COM(2020) 620 final en [Monitoring framework for an EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation – Objectives and indicators](#).

⁸⁹ [PB C 378 van 24.12.2013, blz. 1.](#)